Mr. V. Janusonis
W347 S4948 C.T.H. "G"
Dousman, Wis. 53118

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

L.arch.

ATVIRO ŽODŽIO MĖNRAŠTIS

akiračiai

1975 / LAPKRITIS - NOVEMBER / Nr. 10(74) $0.75

JAV LIETUVIŲ BENDRUOMENĖJE

REORGANIZATORIAI AR REVOLIUCIONIERIAI?

Reorganizuoti — reiškia pakeisti organizaciją. Tai galima įvykdyti dviem būdais: organizacijoje pravedant balsavimus, arba be balsavimų.

Organizacija, kurioje geras tuzinas narių iš Čikagos apylinkių skelbiasi norį ją pakeisti, yra JAV Lietuvių Bendruomenė. Kokių pakeitimų jie siekia, kol kas sunku pasakyti, nes iki šiol jie garsinosi tik negatyviais šūkiais: pasmerkti naudojimą lituanistinėse mokyklose poros vadovėlių, pasmerkti vaikų ir jaunuolių svečiavimąsi vasaros stovyklose Lietuvoje, pasmerkti menininkų iš Lietuvos Amerikoje ruošiamus pasirodymus. Šalia tų draudimų — ko nors nedaryti — dar nesigirdi jų planų, ką jie darytų patys perėmę Bendruomenę.

Balsavimų rezultatai gali būti iš anksto atspėjami. Vienas iš tokių pramatymo šaltinių yra ankstesnių balsavimų duomenys. Čia spausdinama ištrauka iš JAV LB tarybos rinkimų Vidurinių vakarų (Čikagos) apygardoje rezultatų. Žvelgiant iš dabarties — paskutinių rinkimų 1973 m. — į praeitį, lentelė rodo, kiek bendruomenėje yra ar buvo populiarūs tie, kurie jau yra apsiskelbę „reorganizuoti Bendruomenę", ir koks yra tas aruodas, iš kurio dar gali prisidėti naujų reorganizatorių?

Jau nuo seniau Bendruomenės vykdomųjų organų opozicijomis yra buvę nepriklausomoje Lietuvoje buvusios partijos. Ką politinės išeivių organizacijos yra jau pasisakiusios Bendruomenės reorganizacijos klausimu? Tautinė Sąjunga šių metų suvažiavime suskilo: Teodoras Blinstrubas ir dar vienas kitas čikagietis tautininkas reorganizavimo akcijai pritaria, gi centras New Yorke ir likusi dauguma yra prieš. Valstiečiai liaudininkai pasitenkino savo suvažiavimo rezoliucijoje pagyrę ALTą ir nutylėję Bendruomenę. Jų įtakingas narys spaudoje išspausdintame pasikalbėjime siūlo palaukti. Krikščionys demokratai reorganizatoriams yra padovanoję pirmininką — dr. Zenoną Danilevičių. Atgimimo sąjūdis (voldemarininkai) atrodo irgi pritaria reorganizavimo akcijai. Net frontininkai reorganizatoriams yra davę savo esamą, o gal jau tik buvusį narį — bičiulį dr. Kazį Bobelį.

Žvilgterėjus į lentelę, joje įžiūrimas balsavimuose tam tikras besitęsiantis dėsningumas. Neatrodo, kad tie du neseniai iš JAV LB tarybos išstoję (Blinstrubas ir Bobelis) turėtų pakankamai pasekėjų bendruomeninkų tarpe. Pavyzdžiui, Danilevičius 1973 m. rinkimuose buvo tik 21 - as iš 37 kandidatų, Juškevičius — 26 - tas, o Vaičiūnas — 27 - tas. Nė vienas iš šių trijų niekada nėra buvę išrinkti tarybos rinkimuose. Reorganizacininkų sėkmė rinkimuose atrodo gana panaši į Lietuvos tautininkų 1926 m. rinkimuose, kur jų laimėjo irgi tik du.

Istorija žino atvejų, kai naujai susidariusios gelbėtojų grupės pažada atnaujinti krizės apimtą visuomenę ir po to sėkmingai pasirodo rinkimuose (NSDAP — Vokietijoje apie 1930 m., Poujade ir vėliau de Gaulle — Prancūzijoje apie 1960 m.). Panašios viltys, kad nauji, nenublukę kandidatai atneš gyvybės į JAV LB neabejotinai prisidėjo prie išrinkimo dvidešimtmečių Sakadolskio, Bradūnaitės, Ruibytės ir Jasaitytės 1970 metais, o 1964 m. — Leono. Tokios romantiškos viltys dažniausiai grindžiamos kandidatų naujumu, arba jų praeities aureolėmis. Ar reorganizatoriai turi tokių šviežumu masinančių ar nuopelnais spindinčių kandidatų, kolkas tenka gerokai abejoti.

Kaip jau anksčiau minėta, kita reorganizavimo galimybė yra išvengti rinkimų. Ji vadinasi revoliucija. Vienas iš metodų tokiu būdu perimti valdžiai yra suorganizavimas ar panaudojimas kitos organizacinės struktūros ir teikimas jai teisių, didesnių už normalių organizacijos padalinių teises. Rusijoje 1917 m. bolševikai, sudarę darbininkų tarybas, reikalavo joms visų valdymo galių, demokratiniu būdu išrinkto parlamento saskaiton. Kai kurių panašių pretenzijų 1975 m. rodo ir komunistų įtakon pakliuvusios ir rinkimų vengiančios profesinės sąjungos Portugalijoje (pvz., perėmimas laikraščių ir radijo stočių).

JAV LB reorganizatorių pasisakymai apie federacinį vyriausių LB organų sudarymo būdą, panaudojant, šalia bendruomenės apylinkių, kitas čia egzistuojančias organizacijas irgi atitinka tai pačiai schemai.

Donatas Bielskus

JAV LB TARYBŲ RINKIMŲ DUOMENYS VIDURIO VAKARŲ APYGARDOJE

		III TARYBA		IV TARYBA		V TARYBA		VI TARYBA		VII TARYBA	
Bobelis	(F)	-	-	8/48	1543	2/46	2209	7/31	1709	4/37	2413
Jasaitis		1/46	1268	2/48	1828	3/46	2196	3/31	1812	9/37	2012
Blinstrubas	(T)	5/46	966	9/48	1431	12/46	1629	-	-	17/37	1578
Danilevičius	(K)	-	-	-	-	-	-	-	-	21/37	1523
Zakarauskas	(K)	-	-	-	-	14/46	1561	-	-	23/37	1401
Šimaitis	(K)	-	-	33/48	847	-	-	-	-	24/37	1048
Dailidka	(L)	22/46	655	31/48	856	-	-	-	-	25/37	1005
Juškevičius	(T)	-	-	-	-	-	-	28/31	647	26/37	982
Vaičiūnas		21/46	657	36/48	834	36/46	902	-	-	27/37	952
Kučys	(L)	-	-	-	-	-	-	-	-	32/37	696
Švedas		12/46	800	-	-	-	-	-	-	33/37	653
Radvila	(A)	-	-	-	-	-	-	29/31	595	36/37	285
Jurkūnas	(T)	-	-	19/48	1112	16/46	1494	-	-	-	-
Šimkus, Val.	(A)	-	-	20/48	1061	22/46	1270	-	-	-	-
Šidlauskas	(K)	-	-	32/48	856	32/46	1024	-	-	-	-
Bertašius	(L)	-	-	35/48	840	34/46	917	27/31	667	-	-
Viso balsavo			1849		3148		3792		3234		4523

Paaiškinimai:

1) Raidė po kandidato pavardės nurodo jam artimiausią partiją ar ideol. grupę:
(A) — voldemarininkų (Lietuvos atgimimo sąjūdžio
(F) — frontininkų (Lietuvių fronto bičiulių)
(K) — krikščionių demokratų
(L) — liaudininkų
(T) — tautininkų

2) III Taryba, 1961 - 64 m.
IV Taryba, 1964 - 67 m.
V Taryba, 1967 - 70 m.
VI Taryba, 1970 - 73 m.
VII Taryba, 1973 - 76 m.

3) Kairiame stulpelyje nurodyta kandidato eilė pagal gautų balsų skaičių ir bendras kandidatų skaičius. Pav., 5/46 reiškia, jog kandidatas buvo penktas iš 46 - šių.

4) Dešiniajame stulpelyje nurodyta, kiek kandidatas gavo balsų.

turinyje

MENAS SPALVŲ IR FORMŲ ŽAISME

Taip pavadintos knygos pasirodymo proga užkalbinome jos autorių, montrealietį kun. Feliksą Jucevičių.

IŠEIVIJOS LITERATŪRINIS DERLIUS

Šiame numeryje — 1974/75 metų poezijos apžvalga

SATYROS IR HUMORO MĖGĖJAMS

Siūlome susipažinti su talentingo tėvynėje gyvenančio poeto Vlado Šimkaus naujausia knyga

LIETUVOS KRONIKA

SPAUDA IŠEIVIJOJE

IŠEIVIJA SPAUDOS VEIDRODYJE

LAUKIAME, KOL SENI EMIGRANTAI IŠMIRS

Helsinkio konferencijos sutarimai buvo surašyti taip, kad kiekvienas konferencijos dalyvis galėtų tą dokumentą pasirašyti. Kadangi pasirašantieji buvo priešingų blokų valstybės, tai tie punktai buvo suredaguoti atsižvelgiant į kiekvienos valstybės interesus, su plačia interpretavimo laisve.

Tas ir įvyko, padėjus parašą ant to dokumento. Brežnievas, interpretuodamas Helsinkio konferencijos nutarimus, pažymėjo, jog kai kurie punktai turi būti vykdomi tuojau, o kiti, ypač liečiantieji žmogaus teisių apsaugą ir laisvą informaciją — turi būti vykdomi tik tarp atskirų valstybių derybų keliu pasiekus susitarimą.

Kitaip sakant, sovietų reikalavimas pripažinti dabartines sienas ir nesikišti į kitų valstybių vidaus reikalus — laikytinas įpareigojančiu punktu, gi kur kalbama apie žmogaus teisių apsaugą, informacijų ir kitokią laisvę — paliktinas deryboms.

Dar aiškiau apie tų susitarimų interpretaciją yra pasisakęs sovietinio JAV ir Kanados studijų Instituto direktorius G.A. Arbatov (*N.Y. Times*, 1975.X.8.) kuris jau bando apkaltinti vakarų valstybes Helsinkio konferencijos nutarimų sabotažu, nes, girdi, jos reikalauja iš Sov. Rusijos 3 punkto vykdymo, o patys subversivine veikla kišasi į Sov. Rusijos vidaus reikalus.

Jis rašo:

> Jei kai kurie galvoja, kad informacijos laisvė jiems atidaro duris vesti subversivinę antisovietinę propagandą, ar kurstyti nationalinį ar rasinį nepasitenkinimą — jie smarkiai klysta (...).
>
> Tos subversivinių aktų kompanijos organizatoriai bando savaip interpretuoti Helsinkio nutarimus ir kaltinti Sov. Rusiją to susitarimo laužymu. Šitokia taktika kelia rimtas abejones dėl Helsinkio konferencijos pasirašytų nutarimų ir dėl detentės aplamai...

Taigi, nereikia būti dideliu pranašu teigti, kad Helsinkio konferencija, kaip ir anksčiau buvusios, pagrindinių vakarų ir rytų problemų neišsprendė, lygiai kaip neišsprendė ir Vokietijos klausimo. Berlyno siena nebuvo nugriauta, priešingai — ji tvirtinama toliau ir dabar jau tęsiasi nuo Liubeko iki Čekoslovakijos sienos.

Kyla klausimas kodėl JAV, pradžioje nerodžiusios entuziazmo Helsinkio konferencijai, pagaliau sutiko padėti parašą. Du faktoriai lėmė JAV politinį posūkį — Vidurinių Rytų problema, kur aiškiai paliečiami gyvybiniai JAV interesai ir 1976 metų rinkiminė kompanija. Prez. Fordas, šiek tiek sušilęs savo poste, visą energiją nukreipė rinkiminei propagandai. Dėl to jis važiavo į Helsinkį ir dėl to, kai kurių mūsų politikierių pasitenkinimui, jis priėmė pabaltiečių delegaciją, privačiai jiems viską pažadėdamas, o viešai tuos pažadus nutylėdamas.

° ° °

Visai natūralu, kad mes rūpinamės savo tautos likimu. Tačiau negalima tvirtinti, kad mes mokame bešališkai politinius įvykius įvertinti bei atitinkamai derinti savo veiksmus. Per ilgą emigracijos laiką mes buvome sukūrę daug mitų ir kitokių „wishfull thinking" teorijų apie Lietuvos ateitį ir eventualų jos valstybės atstatymą.

Lietuvos pripažinimo klausimas yra viena iš tų problemų, kuri iki šiol dominuoja mūsų vadinamą laisvinimo akciją. Bet ji irgi priskirtina prie tų pačių mitų ar nerealių pokarinių precedentų, kurių svarbumas palaipsniui mažėja. Juo labiau, ji negali pasidaryti kertiniu Lietuvos laisvės akcijos veiksniu.

Ir dėl Helsinkio konferencijos interpretavimo, išeivijoje pastebimos dvi nuomonės. ALTos pirmininkas K. Bobelis ir jos oficiozas *Naujienos*, išjuokdamos kitų politinį nenusimanymą, aiškina, kad Helsinkio konferencijos nutarimai mums yra naudingi, o prez. Fordo užtikrinimai lyg laiduoja JAV politikos tęstinumą Pabaltijo valstybių atžvilgiu.

Dar daugiau, *Naujienos* siūlo susilaikyti nuo visokių protestų, idant Valstybės Departamento pareigūnai neužpyktų ir daugiau „yes" delegacijų nebepriimtų.

K. Bobelis, tarp kitko, taip rašo: (*Draugas*, Nr. 204).

> Čia turėtume taip pat neužmiršti, kad evoliucinis Sovietų Sąjungos santvarkos pasikeitimas dėl vis didėjančio disidentų skaičiaus Sovietų Sąjungoje ir jos okupuotuose kraštuose yra galimas gal ir daug greičiau, negu daugelis tiki ir galvoja. Mes manome, kad Helsinkio konferencija tą evoliucinį vidinį Sovietų Sąjungos pasikeitimą pagreitins.
>
> Gyvenimas turi eiti pirmyn, progresas vyksta ir visi turime taikytis prie ėjimo pirmyn, aišku, nepaaukodami savo tautinių, laisvės ir nepriklausomybės įdealų. Helsinkyje pasirašytame dokumente mes šios aukos nematome. Priešingai, mes galvojame, kad tas dokumentas gali būti mūsų bylai net naudingas, ypač jeigu Amerika mūsų laisvės aspiracijas rems ir ateityje, kaip rėmė iki šio laiko. Mūsų kontaktas su pavergtu kraštu daugelyje sričių pagerės ir tą mes turėsime išnaudoti. Mes turėsime dar energingiau, dar daugiau užsispyrusiai budėti, dirbti, sekti, kelti visus Helsinkio principų laužymus į viešumą, informuoti mums draugingos vakarų valstybės (jei tokių tikrai to žodžio prasme yra), aišku, čia ir vėl pagrindinį vaidmenį vaidins Amerika, nes tik ji viena atkreipia rimtesnį dėmesį į mūsų intervencijas ir reaguoja pozytyviai.

Iš kitos pusės, LB, kuri irgi aktyviai reiškiasi politinėje veikloje, iš minėto prez. Fordo pasimatymo su pabaltiečiais buvo išstumta. Gal todėl Bendruomenė laiko Helsinkio konferenciją iliuzija, nesusipratimu, išdavimu. A. Gečys, polemizuodamas su K. Bobelio (*Draugas*, Nr.224), taip rašo:

> Su liūdesiu ir nusivylimu teko skaityti š.m. rugsėjo 2 d. „Drauge" tilpusį dr. K. Bobelio straipsnį „Helsinkio konferencijos interpretacija". Nusivylimo pagrindas yra dr. Bobelio persiėmimas ta H. Kissingerio detentės politikos dvasia, kuria užmirštami tikrieji bolševikų kėslai ir gražiomis Helsinkio konferencijos deklaracijos intencijomis apgaudinėjamas laisvasis žmogus. Sunkiai suprantama, kad asmeniškai sovietinę okupaciją patyręs asmuo gali aiškinti, jog Helsinkio „dokumentas gali būti mūsų bylai net naudingas", ar teigti, kad „Amerika, sutikdama pasirašyti Helsinkio konferencijos dokumentą, padarė naują žingsnį išbandyti komunistinių valstybių intencijas dar kartą". Nejaugi turime įtikėti, kad po Pabaltijo valstybių okupacijos, Vengrijos sukilimo numalšinimo, Čekoslovakijoje demokratėjimo proceso užslopinimo, Vietnamo karo ar šiandieninių įvykių Portugalijoje JAV - bėms vertėjo dar kartą bandyti komunistinių valstybių intencijas?

Daug aiškiau tais mums rūpimais klausimais pasisako *Chicago Tribune* (1975.X.5.) korespondentas Maskvoje J.O. Jackson, kuris lankėsi Vilniuje, Rygoje ir Taline ir po to paskelbė tris išsamius reportažus apie Pabaltijo valstybes. Iš tų reportažų galima spręsti, kad korespondentas gerai žino Pabaltijo valstybių padėtį. Aprašydamas tų respublikų gyvenimą, rusų įtaką jose, gyventojų lūkesčius ir tam tikrą pabaltiečių rodomą pasipriešinimą jis iškelia du būdingus momentus.

Estijoj, kalbėdamas su vienu asmeniu, kuris aktyviai dalyvauja slaptoje „Estijos demokratinio judėjimo" grupėje paklausė jo apie JAV politiką ir gavo tokį esto atsakymą:

> Mes neturime jokios iliuzijos, kad JAV gali mums padėti(...).
>
> Mes turime dirbti patys, čia Estijoje, nesitikėdami jokios paramos iš šalies (...).
>
> Emigrantai negali kalbėti mūsų vardu. Jie jau seniai išvažiavo ir čia daug kas pasikeitė...

Toliau korespondentas paliečia Baltijos valstybių aneksijos nepripažinimo klausimą. Nors ir nenurodydamas pavardės, o tik duodamas suprasti, kad taip kalbėjo JAV diplomatinės tarnybos žmogus, korespondentas pakartoja tokius jo žodžius:

> Tai jau nėra JAV nusistatymas. Be galo nemalonu apie tai kalbėti, bet mes Vašingtone laukiame, kada seni emigrantai išmirs. Kas belieka dabar, tai tik gailėtis dėl praloštos bylos...

Tenka pastebėti, kad *Draugas*, pasidžiaugęs minėto korespondento reportažais, šias vietas išleido, tuo savo skaitytojams sudarydamas žymiai „pasaldintą" J.O. Jackson straipsnio įspūdį.

Šotokiai padėčiai esant, mūsų veiksniams belieka labai rimtai persvarstyti savo politinės veiklos planus ir atsisakyti nuo kartojimo tų senų tezių, kurios daugumoje buvo surašytos prasidėjus 2 - jam pasauliniam karui. Reiktų persvarstyti, kur mes savo veikimo svorį turėtume nukreipti, ar į JAV, vakarų Europą, ar gal į Kiniją, kuri kai kuriais atvejais gali daugiau pasitarnauti mūsų interesams.

Iš tikrųjų būtų liūdna jei mes, anot to amerikiečio diplomato, tik lauktume iki seni emigrantai išmirs...

TRIUKŠMAS TAUTOS ŠVENTĖS MINĖJIME

Keleivis (Nr. 37,1975.IX.30) korespondencijoje iš Detroito aprašo Tautos šventės minėjimą ir dr. V. Bieliausko paskaitą jame. Prelegentas sa-

akiračiai

The Lithuanian Monthly — Published monthly, except August and December, by Viewpoint Press, Inc., 6821 South Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629. Subscription rates: $6.00 annually in the U.S., $6.00 in foreign countries; $0.75 per copy. Second class postage paid at Chicago, Ill.

• Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, dr. E. Vaišnienė, H. Žemelis; spaudos grafika A. Kurausko; administratorius K. Avižienis.

• Redakcija atsako už nepasirašytus straipsnius. Straipsniai, su kurių turiniu redakcija nesutinka, spausdinami tik pasirašyti. Slapyvardžiais pasirašyti straipsniai nepageidaujami. Skaitytojų laiškai turi būti pasirašyti ir laiškų skyriuje jie spausdinami, jei jų turinys liečia AKIRAČIUOSE svarstytus dalykus. Laiškai kitomis temomis gali būti spausdinami kaip straipsniai.

• Metinė 10 numerių prenumerata JAV-se — $6.00; kituose kraštuose — $6.00; atskiro nr. kaina — $0.75. Prenumeratas ir aukas čekiais ar piniginėmis perlaidomis prašome išrašyti AKIRAČIŲ vardu ir pasiųsti aukščiau nurodytu adresu.

vo paskaitoje, tarp kitko, kalbėjo apie ryšius su Lietuva, pasisakydamas prieš keliones į Lietuvą, nes jos, girdi, nenaudingos.

Po to, pradėjus meninę programą, anot korespondento A. Nako, įvyko toks skandalas:

> Apie pusantro šimto publikai labai ilgai ir entuziastiškai nuplojus, įvyko skandalas. Devynioms vėliavoms scenoje stovint, o dešimtajai rymant, prie mikrofono atėjo jaunas LB valdybos narys Vitas Sirgėnas „meninei grogramai vadovauti". Bet jam labai knietėjo pasisakyti, kad buvęs Vilniuje penkias dienas ir kad tos penkios dienos, priešingai prelegento teigimui, jam labai daug davę. Ir pasisakė. To negana. Gal, sako, daugiau kas iš publikos turi klausimų prelegentui? O kaip gi! Atėjo vienas teisininkas (taigi!) ir labai šiurkščiai prelegentą paprašė pasiaiškinti „už mestą drąsią mintį"... Šiam pasiaiškinus, atėjo ir kitas teisininkas (sic!) ir vėl sarkastiškai nusuokė, kad kur gi matė, jog be Maskvos ansambliai būtų išleidžiami...

Nėra čia jokio skandalo, o Vitą Sirgėną reiktų tik pasveikinti, kad jis išdrįso pakelti balsą tada, kai sakoma netiesa...

REGISTRUOTI „BAJKININKAI"

> Štai knyga: „Sekretaj moninimo arba kajp taptie monininku, su paweikslajs", išleista Brooklyne 1897 m. Knygoje yra pastaba: „Entered according to act of Congress, in the year 1897, by Joseph Matutis, in the Office of the Librarian of Congress at Washington, D.C.".
>
> Įvairu. Skyriuje „Wysokios bajkos" sužinome, kaip „sukiszt wini in nosi", „nupjaut szniura terp dwieju pagaluku ir wel padarit cziela" ir t.t.
>
> Ši monininkų studija primena mūsų dienas, kai irgi daromos „wysokios bajkos" Lietuvių Bendruomenėje, o „bajkų" vertė didinama tuo, kad „bajkininkai" registruoti.

(*Vienybė*, Nr.15,1975.IX.19)

STEBĖTINA „AIŠKIAREGYSTĖ"

Dr. A. Butkus aptardamas *Dirvoje* prez. A. Smetonos kalbų rinkinį „Pasakyta — parašyta", (kurį spaudai paruošė Leonas Sabaliūnas ir Vincas Rastenis, o išleido *Liet. Enciklopedijos* leidykla 1974 metais), šitaip pradeda savo recenziją (*Dirva*, Nr.59, 1975.IX.25):

> Lietuvos Respublikos prez. Antano Smetonos kalbos ir pareiškimai 1935 - 1940 metų laikotarpyje. Susirinko ir spaudai paruošė Zenonas Sabaliūnas ir Vincas Rastenis.

Gi užbaigdamas šią recenziją jau kitaip rašo (*Dirva*, Nr.61, 1975.X.9):

> P.S. Beruošdamas šią prez. Antano Smetonos surinktų kalbų ir raštų recenziją sužinojau, kad vienas iš jos surinkėjų (Leonas Sabaliūnas) anksčiau yra parašęs doktoranto dizertaciją anglų kalba, kurioje persūdintom spalvom įvertino nepriklausomos Lietuvos gyvenimą.
>
> Šią dizertaciją gavęs ir ją išstudijavęs, ketinu Dirvos puslapiuose pareikšti apie tą dizertaciją savo nuomonę.

Taip ir neaišku, k u r i s Sabaliūnas tą rinkinį sudarė? O kad čia nėra korektūros klaida rodo ir tai, kad kitur tekste vartojami surinkėjo (L. Sabaliūno) inicialai — Z.S. Todėl gal nesupyks gerb. A. Butkus už patarimą bent pirmą recenzuojamos knygos puslapį perskaityti su didesne atida.

Dar keisčiau skamba Butkaus pažadas recenzuoti Sabaliūno dizertaciją. Kultūringame pasaulyje juk visuotinai priimta taisyklė, kad busimas recenzentas pirma knygą perskaito ir tik po to nusprendžia, ar knyga recenzuotina, ir ar jis yra pajėgus tokią knygą recenzuoti. Gi A. Butkus, kaip matyti iš paskutiniosios citatos, Sabaliūno knygos - dizertacijos nėra skaitęs. Jis jos net nematęs, ir dar straipsnį rašydamas nežinojo, kad tokia iš viso yra. O dabar — ne tik recenziją pažadėjo, bet jau ir apsiskelbė žinąs, kas toje nematytoje ir neskaitytoje knygoje persūdytą!

Šitokia išankstinė nuomonė angliškai vadinama „prejudice". Objektyvios recenzijos po tokių deklaracijų vargu ar galima tikėtis. Ir dr. Butkui todėl linkėtina lukterėti ir dar kartą savo pasiryžimą pergalvoti, kad vietoj recenzijos neišeitų... susidorojimas su autoriumi.

Nesinorėtų, kad šie recenzento ir *Dirvos* redaktoriaus neapsižiūrėjimai būtų kontraversijų apie minėtą A. Smetonos kalbų rinkinį tęsinio priežastimi. Juk ir be šitų „pagražinimų" ligšiolinė tautininkų laikraščio laikysena buvusio jei ne tautos, tai bent jau tautininkų vado kalbų knygos atžvilgiu yra gan keista. Įdomiausias klausimas, tai kodėl tautininkų laikraštis tik dabar pirmą kartą prisiminė tą knygą?

Toji knyga pasidarė kontraversine pačių tautininkų tarpe, todėl ir *Dirva* apie ją tylėjo. Kai *Liet. Enciklopedijos* leidykla paprašė Tautinio Sąjūdžio paramos prisidėti prie tos knygos išleidimo ir kai dr. Br. Nemickas pradėjo tą paramą organizuoti — kilo didelė opozicija, ypač New Yorke, vadovaujant ir dr. V. Paprockui. O priežastis paprasta — kaip galėjo tokią „bibliją" suredaguoti ir paruošti spaudai tokie „kolaborantai", kaip Vincas Rastenis ir Leonas Sabaliūnas. Knyga pasirodė, bet *Dirvai* buvo uždrausta apie tai minėti.

Neseniai įvykusiame Tautinės Sąjungos suvažiavime Klevelande, atrodo, tautinės drausmės sargybiniai pralaimėjo, o paėmė viršų nuosaikieji, kurie tuoj pat pradėjo savo tarpe susipykusių tautininkų sutaikymo akciją. Išdavoje atsiprašytas grįžo Sąjungon B. Gaidžiūnas, o dabar *Dirvoje* pasirodė ir minima recenzija, nors anksčiau Taut. Sąjungos valdyba buvo uždraudusi *Dirvai* net kronikoje apie ją užsiminti.

VOKIEČIŲ KARDINOLAS LIETUVOJE

Tėviškės Žiburiai (Nr.40, 1975.X.2) paskelbė tokį savo bendradarbio Romoje pranešimą:

> Lietuvos vyskupų pakviestas, Berlyno arkivyskupas kardinolas Alfredas Bangsch rugpjūčio 22 - 27 dienomis lankėsi okupuotoje Lietuvoje. Rugpjūčio 24 d. buvo iškilmingai sutiktas Panevėžio katedroje, kur jo laukė vyskupas R. Krikščiūnas su dvasiškija ir beveik visas miestas. Ypač daug dalyvavo jaunimo ir moksleivių.
>
> Rugpjūčio 25 d. kardinolas Bengsch apsilankė Kaune, kur susitiko su Kauno arkivyskupijos apaštaliniu administratoriumi vyskupu Juozu Matulaičiu - Labuku ir su vyskupu pagalbininku Liudu Poviloniu. 13 valandą Lietuvos laiku įvyko iškilmingas kardinolo Bengsch ingresas į Kauno arkivyskupijos baziliką. Čia jo laukė visa Kauno dvasiškija ir kelių tūkstančių tikinčiųjų minia. Kilimai ir gėlės puošė takus. Tautiniais drabužiais pasipuošusios jaunimo gretos sudarė špalerius.
>
> Kardinolas buvo giliai sujaudintas tokio nuoširdaus sutikimo ir tai pabrėžė savo kalboje. Jo kalbą vertė Kauno kunigų seminarijos rektorius kunigas dr. V. Butkus.

„SANDARA" ATRADO NAUJĄ POETĄ

Sandaroje (Nr.28, 1975.X.10) pagarsintas kažkoks naujas poetas Vytautas K. Sadžius ir išspausdinta jo „Pagarbinė daina M.K. Čiurlioniui". Štai keli jos posmai:

> Nuostabūs paveikslų spalvų deriniai,
> Platūs motyvų įvkių rinkiniai,
> Ir bendrai pristatymas įspūdingas,
> Vaizduose matyti, kas reikainga...
>
> Paveiksle triūso rezultatus matai,
> Įspūdingus vaizdus gražiai padarei.
> Rūpestis įamžintas drobėj lyksta,
> Kaip dažnai, daug kieno darbai pranyksta...

O toliau pridėtas toks skelbimas:

> Mokantiems skaityti adresas: „ŽODIŽENKLAS" P.O. Box 29050, Chicago, Ill. Kaina 500 — ir aukščiau.....! Vertos.....! Tiktai paštu:
>
> V.K. Sadžius, „ŽODIŽENKLAS", 274 dainų..... .5000. —
>
> V.K. Sadžius, „ŽODIVAIZDIS", 30 Vaizdų..... .500. —
>
> V.K. Sadžius, „ŽODISKAMBIS", 80 Dadainių.....500. —
>
> V.K. Sadžius, „ŽODIŠVENTIS" 50 Tautinių d. ..... .50. —
>
> V.K. Sadžius, „Kristas
>
> V.K. Sadžius, „KRISTAS - ŠIMTINĖ", 101 Dainos.....$5. —
>
> Pajėgiems Otiejams. — (Sk.)
>
> Darinių skaičius labai ribotas...!
>
> Pirkiniai sąlygoja pridėtines naudmenas, aptaras ir gvildenimus!
>
> Amerikoniškai — Mokėsi, tai turėsi. Golimos išimtys.: —
>
> Iš gintarinio, sidabrinio ir kristalinio inrašų.
>
> Pajėgiems, — apmokėtas skelbimas, — laisvas perspausdinimui.

Deja, mes negalime poeto skelbimo nei išversti, nei suprasti. Neveltui jis ir adresą duoda tik mokantiems skaityti...

DAR VIENAS „KOLABORANTAS"

Vyr. Bendruomenės atskalūnų vadas dr. Z. Danilevičius, rašydamas žurnale *Medicina* (1975 m., Nr.2) apie lietuvio gydytojo mokslininko padėtį Lietuvoje, tarp kitko, sako:

> Prasimušimui į geresnes mokslines vietas vis dar reikalingas tas „garbingas" partijos bilietas, kurio dauguma lietuvių gydytojų kratosi, kiek galėdami. Ne visi pajėgia nuo savęs tą „laimę" atstumti; kiti gi turi eiti į partiją vien tam, kad savų svarbių postų neužleisti rusams, kuriuos kolonizacijos bendrame plane Maskva visur bando įkišti. Lietuvos medicininiai instututai, ačiū Dievui, dar yra pakankamai švarūs nuo kolonizatorių.
>
> Medicinos mokymo įstaigose sąlygos tokios pačios. Kova už būvį ir išlikimą kartais pareikalauja politinės aukos. Tad negalime visus savo kolegas „partiečius" rimtai smerkti. Tektų žinoti kiekvieno asmeninės sąlygos, intencijos ir pasiryžimai.
>
> Lietuviams gydytojams žinių sėmimas iš užsienio reikalauja plačiausių kontaktų su vakarų pasauliu. Grynai profesinėje plotmėje reikėtų jiems ir padėti.

Dar taip neseniai tas pats dr. Danilevičius kaltino kitus, ypač Bendruomenės vadovybę, už kolaboravimą, o dabar, matyt, jausdamas, kad iš „reorganizavimų ir registravimų" nieko neišeina, šitokiais rašiniais ruošia dirvą pasekti buvusę propagandininkės B. Kemežaitės pėdomis.

Atrodo, kad atskalūnų šulai pamažu traukiasi iš kovos lauko ir tuo Čikagos bendruomenine komedija baigiasi...

Vyt. Gedrimas

IŠEIVIJOS LITERATŪRA 1974 - 75

NEDAUG DUODANTI, DAR MAŽIAU ŽADANTI POEZIJA

Paviršutinišku žvilgsniu apmetę laikotarpį nuo pernykštėje apžvalgoje apšnekėtojo iki šių metų vidurio pirmiausia pamatytumėm, jog poetų išeivijoje dar nepritrūkome, o jie, savo ruožtu dar neprarado kūrybinės nuotaikos ar įkvėpimo: šešetas rinkinių, atstovaujančių vardus išsidėsčiusius visais atžvilgiais plačioje skalėje, nuo debiutanto iki parnaso viršūnėse seniai įsitvirtinusio kūrėjo rodo netgi neeilinį aktyvumą. Jei džiaugsmas ar entuziazmas kiek atvėsta radus, jog tie kūrybos vaisiai vis dažniau ir stipriau padvelkia kruopščiai grandomos statinės dugnu, tai pagrindo pulti neviltin dar irgi nesimato: ne ko kito reikėjo ir tikėtis; ne kam kitam juk metai iš metų pratinamės...

(Prieš apžvelgdamas kiekvieną knygą maždaug chronologiška jų pasirodymo tvarka norėčiau skaitytoją įspėti, kad parinkti posmai kiekvieno skyrelio pradžiai nebūtinai atstovauja brandžiausią rinkinio kūrybą. Stengtasi juos parinkti taip, kad jie būtų rinkiniui ar autoriui charakteringi daugiau tematikos, nuotaikos, minties ar stiliaus prasme).

° ° °

Gal būt, vertai šitie trapieji rimai
Pagerbti mielo vardo negalėsią,
Tai bent saulėn brangų atminimą
Padės iškelt iš diemedžio pavėsio.

(A. Tyruolis DIEMEDŽIO PAUNKSMĖJE, 30 psl.)

Alfonsas Tyruolis, pirmąjį savo eilėraščių rinkinį išleidęs nepriklausomoje Lietuvoje prieš 40 metų (PAVASARIO SAULĖJ, 1935), kūrybiniai vėl atkuto tik išeivijoje, šalia keleto savosios kūrybos rinkinių suredaguodamas proginės poezijos antologijas ir lietuvių kalbon versdamas pasaulinės literatūros klasikų kūrybą (ŠEKSPYRO SONETAI, 1962). Progiškumas tematikoje ir klasikinė forma visada buvo būdingiausieji bruožai jo originalios kūrybos, kokybiniai niekada neišsimušusios viršum vidutiniškumo ribos.

Rinkinėlyje DIEMEDŽIO PAUNKSMĖJE, sudarytame iš 22 - jų sonetų ir skirtame žmonos mirties dešimtmečio sukaktuvėms paminėti, tiek forminis, tiek ir tematinis vientisumas A. Tyruolio kūrybos įpatybes ir iškelia, ir pabrėžia. Nors tematikos intymumas ir nuotaikų subtilumas gerokai varžo ne tik skaitytoją, bet ir vertintoją, tikiuosi nebūsiu apkaltintas storžieviškumu taręs, jog pašaliečiui skaitytojui šie neabejotinai kilnaus ir tyro jausmo pilni, skambūs ir puošniai ornamentuoti posmai liks mažai ką sakančiomis abstrakcijomis ir giliau jo nepalies. Nežiūrint to, kad A. Tyruolio ligšiolinėje kūryboje šis rinkinys, manau, ženklina kokybinę viršūnę kaip tik dėl savo vientisumo, rūpestingai atrinktų žodžių ar įvaizdžių, skrupulingai išlaikytų formų...

° ° °

Aš mirsiu, neparašęs nė vieno
Tikro eilėrščio žemėj šitoj.
Mano eilėraščiai — tai mano dienos,
Praleistos ekstazių tyloj mėlynoj.

(Č.V. Obcarskas, LAIKAI NEŠA ŽMONES, 30 psl.)

Poezija besidomintieji skaitytojai Česlovo Valdemaro Obcarsko vardą išeivijos periodikoje galėjo užtikti jau prieš daugelį metų. Pakartotinis jo bendradarbiavimas leidiniuose (*Aiduose, Pradalgėse*), kurie sau bendradarbius kviečiasi ar kitais būdais daro kiek griežtesnę spausdinamos medžiagos atranką, tartum liudijo savotišką jo kūrybos pripažinimą reiklesniuose rateliuose. Todėl ir iš ketvirčiu šimtmečio pavėluoto debiuto nejučiomis buvo tikėtasi atitinkamo brandumo.

Viltys, betgi, nedaug tepasitvirtina besigilinant į Č.V. Obcarsko pirmąjį išgalvotai manieringo pavadinimo rinkinį LAIKAI NEŠA ŽMONES. Anksčiausiai parašyti eilėraščiai nuo vėlyviausiųjų jame mažai kuo skiriasi. Poetas taip ir neįstengė išsilaisvinti iš savo anksčiau subrendusių bendraamžių (ypač A. Nykos - Niliūno ir H. Nagio) įtakų, atsisakyti jų poetinio žodyno, įvaizdžių, ritminių sąskambių, formų ir kitokių priemonių naudojimo, nepajėgė atsispirti pagundai skaitytoją stebinti asmenvardžių ar vietovardžių egzotika bei kalbinėmis svetimybėmis, perdažnai padvelkiančiomis dirbtinumu, pigoka ir banaloka maniera.

Tiesa, ir skoliniai (ypač jei iš vertų šaltinių) skaitytoją kartais mažiau erzina negu aiškios ir įkyrios banalybės, tačiau debiutantą girti dėl to, kad vienų jų rinkinyje daugiau negu kitų vargu ar priderėtų...

Jei Č.V. Obcarskas savo ryškesnio kūrybinio veido ir nesukūrė, tai bent parodė duomenų, kad poetinę nuojautą jis turi. Tokie eilėraščiai, kaip Kelionė, Alastar ar Liepsnojančios spalio rožės rodo, jog daugiau susikoncentravęs į išraiškos originalumą poetas galėtų duoti ir giliau įsimenančių posmų. Didžiausia Č.V. Obcarsko yda yra besaikiškumas, noras tuščiai kalbėti nebeturint nieko vertesnio pasakyti, įmantriu tuščiažodžiavimu tartum bandant užtušuoti minties seklumas.

Atrodo, kad kaip augalo augimui ar brendimui reikalinga saulės šviesa, taip kūrėjui yra būtinas išėjimas į viešumą. Dešimtmečius trukęs pavėlavimas Č.V. Obcarsko kūrybai galėjo būti netgi... fatalinis...

° ° °

„Eilėraščiuose, šalia pačių žodžių, prasmės turi
tyla,
tai, kas išleista,
nubrauktos eilutės,
neužbaigta mintis.
Nes taip yra ir gyvenime“, — sako Marija Saulaitytė pernai pasirodžiusio savo eilėraščių rinkinėlio ŠEŠTOJI DIENA aplanko paraštėje. Neginčytina tiesa. Ir tai galioja ne vien eilėraščiams, bet ir visai žodinei ar garsinei kūrybai, netgi prozai, o juo labiau dramai. Tačiau čia tuojau pat reikėtų pridurti, jog tylos prasmingumas priklauso nuo ją supančių garsų, kad tai, kas išleista, tegali būti įprasminama tiktai tuo, kas palikta; nutrauktoji eilutės dalis iš viso neegzistuoja be likusios, gi neužbaigta mintis nėra mintis be tos užbaigtos pradinės dalies. Kūryboje tyla egzistuoja tik šalia garso, kaip garso priešingybė.

Neabejotina, kad tylos reikšmingumas, užėmęs M. Saulaitytės kūryboje reikšmingą vietą jau nuo pat pirmojo rinkinio ir net pabrėžtas jo pavadinimu (KAI MES NUTYLAM, 1967) palaipsniui augo ir darėsi jai vis būdingesnis. Niekada žodingumu nepasižymėjusi poetė pasidarė žodžiais tiek šykšti, kad šiame rinkinyje ne tik skyrelių ar knygos pavadinimai, bet ir jos dedikacija (Vilniui) tampa raktais, be kurių netgi apytikris turinio suvokimas pasidaro nebeįmanomas.

Jeigu (su nepikta ironija tariant) didesnis operavimas tyla poeziją iki tam tikro laipsnio apdraudžia nuo nepageidaujamos kritikos (juk nekritikuosi to, ko nėra!), tai tuo pačiu turi nemažesnės tendencijos ją apdrausti ir nuo... skaitytojo. Nesinorėtų, kad M. Saulaitytė tąja kryptim pertoli eitų, nes komunikacijos su skaitytoju ji kartais net ir labai trokšta. ŠEŠTOJOJE DIENOJE skaitytojui jau nebekyla abejonių, kad tylos gelmėse susikristalizavęs žodis kaip tik ir buvo tas poetės brandintas ir ieškotas, norėtas mesti paviršiun. Priešingai pirmųjų rinkinių eilėraščiams, matosi, kad to žodžio prasmė poetei jau pilnai suvokiama. Reikšmingesni, skambesni, gyvesni, rūpestingiau parinkti žodžiai visas tas dorybes (gal net keleriopai) perkelia ir juos supančion tylon. Ir... atvirkščiai!...

° ° °

Mano dienos — kaip paukštis paklydęs,
nebežino takų, nei kelių.
Veltui ieškau. Bandau pasivyti.
Aidi aidas svajonių tuščių.

(Z. Tenisonaitė, ŠVIESOS ILIUZIJOS, 28 psl.)

Visiška priešingybė M. Saulaitytei kiekybine žodžių vartojimo prasme yra Zenta Tenisonaitė, gerokai pavėluotai (1973 m.) debiutavusi, o šių metų pradžioje išleidusi ir antrąjį eilėraščių rinkinį ŠVIESOS ILIUZIJOS. Žodžių pervartojimą jos eilėraščiuose taikliai iliustruoja ir „sviesto sviestuoto“ tipo pavyzdžiai, kaip „skambaliukai skamba“, „žaliam žaliavime“, „spalvingų spalvų“ ir t.t. Žodžių gamyboje įsismaginusi Z. Tenisonaitė neretai pamiršta logiką, tepasikliaudama vien poetine vaizduote, kuri kartais priveda ir prie gana nepoetiškų (atleiskite!) nesąmonių. Juk jeigu dar įmanoma figuratyvia prasme prileisti, kad poetei „laikas (...) rašo laiškus — ieroglifais“ (38 psl.), tai patikėti, kad „nerimas (...) suriko“ ar „vakaras (...) loja“ vargu galės ir visiškai nekritiško nusiteikimo poezijos fanatikas.

Skaitant ŠVIESOS ILIUZIJAS dažnai atrodo, kad Z. Tenisonaitei poezija tėra kažkokia žodžių akrobatika, iš poeto tereikalaujanti vien paviršutiniško formų pažinimo, sugebėjimo operuoti eile laikraštinėje kalboje standartizuotų epitetų, įvaizdžių ir kitokios štampinės stilistikos. Šitokio įspūdžio neišblaško (o tiktai jį sustiprina) primygtinis aliteratiškų sąskambių ieškojimas (Vasaros diena, Pirmoji pavasario diena). Jais, vietoje siekto muzikalumo, kartais teišgaunamas nemalonus įkyrumas, ypač pernaudojant zyziančias, švokščiančias priebalses („skamba saulės spindulių simfonija" — 20 psl.; „vėl žaliuos, žydės ir žels — žavės visus" — 32 psl.). Kada *poetiškam žodžiui* dedikuotą eilėraštį užgula tokio gremėzdiškumo sakiniai, kaip „gyvuoji širdyse pavidale kūrybinės ugnies", suabejoti tenka ne žodžio galia, bet poetės jautrumu žodžiui ir sugebėjimu jį valdyti.

Šalia atšipusios gramatikos ar sintaksės, bei aprūdijusios stilistikos pavyzdžių tuštoka pretenzija nuskamba ir nuolat barstomi meno didžiūnų vardai ar snobiškai demonstruojamas keliakalbiškumas. Geriausiais posmais vis dėlto lieka paprasčiausi ir aiškiausi, nors ir juose pastebima kitų (dargi nepirmaeilių!) mūsų poečių įtaka...

Kartu su ŠVIESOS ILIUZIJOMIS mane pasiekė ir Z. Tenisonaitės sudaryta XX - JO AMŽIAUS NEDELANDŲ POEZIJOS RINKTINĖ, kurioje patiekiami 74 - rių poetų kūrybos pavyzdžiai, pačios sudarytojos išversti. Nesileidžiant į platesnį šios rinktinės apžvelgimą, užtektų tarti, jog yra kūrinių, vertų paskaityti ar tai dėl jų turinio, ar dėl formos ar dėl kompozicinių ypatybių, kuriuose vienas ar visi šie elementai pakankamai įspūdingai atsispindi gana nepriklausomai nuo vertimo lygio. Z. Tenisonaitės darbas nusipelno poezijos mėgėjų padėkos jau vien dėl to, kad nedelandų poezijos pavyzdžių savo kalboje tur būt dar neturėjome.

° ° °

Aš nakties niekada nematau.
Naktį aš neesu.
Trumpalaikė mirtis
neša mane
į nepažįstamos žemės mėnulį.

(A. Radžius, BALTAS MĖNULIO MIESTAS, 65 psl.)

Nedaugeliui antraeilių poetų pavyksta susiformuoti savo kūrybinį veidą, lengvai atpažįstamą iš formos, stiliaus, žodyno, konstrukcijos ar kitų elementų. Iš visų iki šiol čia minėtų, man rodos, nė

vienas nėra to pasiekęs. Ir jeigu Aleksandras Radžius, šių metų pradžioje pasirodęs su antruoju savo poezijos rinkiniu BALTAS MĖNULIO MIESTAS (pirmasis — PAUKŠČIŲ TAKAS — išėjo 1961 m.), iš kelių eilėraščių gali būti nesunkiai atpažintas, jisai turėtų būti dėkingas visatai, planetoms, mėnuliui ir žvaigždėms, su galaktikų miniomis, orbitų skambėjimu ir šviesos okeanais, marginančiais kiekvieną jo eilėraštį. Erdvinė tematika (mūsuose itin reta) ir „astrofizinė" (paties poeto žodžiais kalbant) terminologija yra patys ryškiausi A. Radžiaus kūrybinio veido bruožai.

Ne vien apie dangaus kūnus šnekėdamas A. Radžius šią „egzotišką" terminologiją vartoja: šitaip jisai išreiškia ne tik visatos nuostabumą ar didybę ir pagarbą jos Tvėrėjui, bet ir savo prisirišimą prie žemės, nupasakoja savo intymius jausmus, ar net kasdieniškasias patirtis. BALTAME MĖNULIO MIESTE šitokia kalba skamba netgi gana natūraliai, nors giliau siekiančio įspūdžio ir nepalieka. O dėl to daugiau kaltas poeto (daugumoje) egocentriškas, pakiliai abstraktus tonas, be didesnių, konkretesnių emocijų, be gyvesnio ar nuoširdesnio užsiangažavimo. Net ir tose vietose, kur poetas, atrodo, ryžtasi stipriau angažuotis, jisai lieka perdaug santūrus, palikdamas skaitytojui neatsakytą mįslę, ar tai daroma rimtai, ar tik juokais... Beje, tąją prasme „mįslingas" ir Danguolės Stončiūtės piešstas viršelis bei jo aplankas, erdvių tematiką traktuojantis perdėm karikatūriškai.

Nesugebėdamas ar nesiimdamas skaitytojo savuoju kūrybiniu pasauliu sužavėti ar uždegti A. Radžius jo nė nešokiruoja ar nepiktina, nė mintimis, nė poetinėmis priemonėmis perdaug neišklysdamas iš vidutiniškumo orbitos.

° ° °

(...) Trukmėje
Būties versmė, nes gimus prasidėjo paskutinė
Diena: gyventi, taip, gyventi
Šalia, belaikės monotonijos grėsmėj, kasdieną
Braidant teisiojo būties purve ir žinant,
Kad kankinys ir gimsta, ir gyvena
Tam, kad būtų nužudytas ir, kaip vilkas,
Sušalęs girioj, mirtų tobulai gamtos cikle,
Nežinomas ir nebijodamas, jog taps ir bus
Niekas, niekados ir niekur.

(A. Nyka - Niliūnas, VYNO STEBUKLAS, 59 psl.)

Reikšmingiausias įvykis pereitų metų literatūriniame išeivijos gyvenime buvo Alonso Nykos - Niliūno ketvirtojo poezijos rinkinio VYNO STEBUKLO pasirodymas. Pirmosiomis savo knygomis (PRARADIMO SIMFONIJOS, 1946; ORFĖJAUS MEDIS, 1953) neabejotinai turėjęs daugiausia įtakos visai išeivijos poezijai, po paskutiniojo rinkinio (BALANDŽIO VIGILIJOS, 1957) per kelioliką metų A. Nyka - Niliūnas su eilėraščiais vos porą kartų tepasirodė periodinėje spaudoje. Nesistebėtina, kad ir VYNO STEBUKLAS poezijos mėgėjų buvo sutiktas su neįprastais lūkesčiais ir jų rateliuose apšnekėtas karščiau ir su didesniu dėmesiu. Tą dėmesį rodo ir rinkiniui suteikta egzilinės Lietuvių Rašytojų d - jos premija.

Užuominos apie statinės gramdymą šios apžvalgos įžangoje didele dalimi buvo taikytos kaip tik šiai knygai. Šitoksai įspūdis susidaro jau vien pavarčius septyniasdešimties puslapių (vietomis itin skystokai druku pamargintų) rinkinį ir radus, jog iš keturiasdešimties eilėraščių net ne visi parašyti per tuos paskutiniuosius keliolika metų, o yra ir tokių, kurie parašymo datomis užgriebia dar poeto studentavimo laikotarpį. Kokybinis nelygumas, betgi, labai akivaizdus ir be turinio, kuriame tos parašymo datos atžymėtos. Tiesa, atskyrus keletą poeto jaunystėje (1938, 1939, 1941) sukurtų eilėraščių rinkinio vientisumas gerokai sustiprėtų, tačiau visumos brandumo lygis vargu ar perdaug pasikeistų.

VYNO STEBUKLUI statinės dugno palyginimas tinka ir pačia teigiamiausia prasme: geriausi jo eilėraščiai („Ars poetica", „Markas Aurelijus, Carnuntum, A. D. 180", „Barbarai", „Vaiduoklis pasitinka grįžusį iš tremties") kaupia savyje visą A. Nykos - Niliūno minties ir išraiškos esenciją. Nors pačių eilėraščių pavadinimais ar turinio įvaizdžiais skaitytojo mintys yra kreipiamos į šimtamečių praeities gelmes, tačiau bent didžiąja dalimi jais neabejotinai susumuojamos ir paties poeto egzistencinės patirtys ar išsakomi kūrybiniai credo. Šie eilėraščiai skaitytoją ne vien sukrečia savo masinančiu emociniu įtaigumu, bet taipgi jį užkrečia kraštutiniai pesimistiniu poeto požiūriu, užčiuopiamu ir daugelyje kitų rinkinio eilėraščių, dėl savo intymaus hermetiškumo skaitytojo giliau nepaveikiančių. Prie pirmųjų (stipriausiųjų) reikėtų skirti „Lopšinę", „Išsivadavimo naktį", „Vienatvę" ir dar vieną - kitą, kurių parašymo datos artimesnės BALANDŽIO VIGILIJOMS.

Iki šiol kelis (ir tuos pačius) posmus iš čia minėtų eilėraščių citavo, jais savo svarstymus ir perdėm optimistiškus požiūrius ar išvadas grindė negausūs VYNO STEBUKLO vertintojai ar kritikai (*Draugo* kultūrinio priedo apžvalgininkas o ir R. Šilbajoris savo recenzijose *Laiškuose Lietuviams* ir *Books abroad)* visą rinkinį iškėlę ne tiktai kaip A. Nykos - Niliūno kūrybos viršūnę, bet ir kaip mūsų „poezijos stebuklą", pamiršdami didesnę dalį rinkinio eilėraščių nė iš tolo neprilygstančių ne tiktai aptariamiesiems, bet ir ligšioliniam šio poeto kūrybos vidurkiui. Iš kitos pusės, kalbant apie tokio mąsto poetą, kaip A. Nyka - Niliūnas, netgi apie antraeilę jo kūrybą, neabejoju, kad ir sausokos retorikos pelenuose būtų galima rasti skaisčiai sužibančių minties ar išraiškos žarijų, o sunkiai iššifruojamų metaforų ar neįkandamai intymių simbolių miglose įžvelgti filosofines gelmes, nors ir nebūtinai sutinkant, jog tos gelmės ir yra poezijos tikslas ar esmė...

° ° °

Sovietinėje Lietuvoje respublikinę literatūros premiją šiais metais laimėjo V. Reimeris už... eilėraščius vaikams. Prieš porą metų tokią premiją gavo ir Kazys Saja už apysaką (ar pasaką) „Ei, Slėpkitės!" skirtą taip pat jauniesiems skaitytojams. Išeivijoje premijuotino lygio literatūros jaunimui ilgus metus ypatingai trūko ir nė konkursais nebuvo galima rašytojų prisivilioti ką nors pakenčiamesnio parašyti. Išimtį sudarė paskutinis tokio pobūdžio konkursas, kurio pasėkoje prieš pora metų buvo išleista bent trejetas gerų apysakaičių: Danutės Bindokienės PARKAS ANAPUS GATVĖS, Nijolės

(tesinys 6 - me psl.)

NEDAUG DUODANTI ... POEZIJA

(atkelta iš 5 - to psl.)

Jankutės KELIONĖ Į SEPTINTĄ STOTĮ ir Julijos Švabaitės - Gylienės GABRIUKO UŽRAŠAI. Tačiau ir be konkursų pagalbos nemenkesnį įnašą padarė du poetai, kurių vardai jaunųjų skaitytojų rateliuose itin gerai žinomi. Tai Jonas Minelga 1973 - jų gale išleidęs savo antrąjį eilėraščių rinkinį KIŠKIO PYRAGAI ir Birutė Pūkelevičiūtė maždaug metų laikotarpyje išleidus atskiromis knygelėmis bent penketą poemėlių vaikams: PELIUKAI IR PLAŠTAKĖS, KALĖDŲ DOVANA, DARŽOVIŲ GEGUŽINĖ, SKRAIDANTIS PARŠIUKAS ir VALENTINA IR KLEMENTINA.

Eiliuotų poemų vaikams rašyme B. Pūkelevičiūtė išeivijoje varžovų sau kaip ir neturi. Išvystydama šitokią produkciją ji iš karto atsistojo vienoje gretoje su populiariausiais šio žanro mūsų poetais: Kaziu Binkiu ir Kostu Kubilinsku. Tiesa, B. Pūkelevičiūtė nė vienam iš jų dar neprilygsta žaismingu natūralumu ar dažnu ir gyvu sąmojum, o pagaliau ir jos eiliavimas (kiek dirbtinas ir monotoniškas) daugiau primena J. Martinaičio pokarikatūrinius tekstus ar gimnazistiškų vakarų kupletus. Tačiau tematiniame išradingume ir veiksmo bei intrigos vystyme nuo savo pirmtakų ji tikrai nedaug teatsilieka.

Būdama teatro menininkė B. Pūkelevičiūtė į savo poemas įveda daug kontrastų, netikėtumų, groteskos veikėjų charakteristikose ir jų dialoguose, žodžiu — sceniško spalvingumo, nevengdama nė perdėjimo, ypač jei juo galima atsiekti humoristinių efektų. Ji itin sąžiningai pina intrigą, ieško įdomesnių situacijų, rūpinasi kalbos vaizdingumu ir grynumu. Nenustebčiau, jei B. Pūkelevičiūtė dar prieš kūrinį rašydama jau mato jį scenoje savo vaizduotės akimis. Tokios mintys peršasi palyginus abiejose ŽIRGINĖLIŲ plokštelėse deklamuojamus ir įvairių garso efektų palydimus tekstus su dabar knygose užrašytaisiais. Nusveria vis dėlto plokštelės, nors paprastai literatūrai skirtą tekstą pekeliant scenon dažniau nusiviliama... sceniniu tekstu. Tačiau, tai jau kita tema. Šį kartą užtektų pasidžiaugti B. Pūkelevičiūtės įnašu abiejose srityse, ypač literatūrinėje.

Jono Minelgos vardas jaunajam išeivijos skaitytojui tur būt geriausiai žinomas: jisai pastoviausiai reiškiasi ne tik šiandien jau vieninteliame vaikų žurnale EGLUTĖ, bet taipgi ir visuose laikraštiniuose vaikų skyriuose. Su savo pirmuoju rinkiniu (LABAS RYTAS, VOVERE!, 1964 m.) pasirodęs esąs vaikų poetas ne iš reikalo, bet iš pašaukimo (šiandien išeivijoje tai vos ne unikumas!) J. Minelga KIŠKIO PYRAGAIS ir toliau ugdo jaunojo skaitytojo skonį ir pajautimą neatkištinei literatūrai.

Skaitant J. Minelgos rinkinį pirmiausia krinta į akis jo žingsnis su laiku. Kad ir mažai tekeisdamas įprastinę vaikų literatūros tematiką jis vaiko kasdienybę su jo mėgiamiausiais žaislais, keturkojais ir plunksnuočiais draugais, šiokiadieniais ir šventadieniais perkelia į šiandieninę aplinką, daugiau mechanizuotą ir dinamišką, su visais jos charakteringais atributais, naujais malonumais, džiaugsmais ir pavojais. Šalia dviratukų, aitvarų ir katinėlių atsiranda automobiliai, raketos ir indėnai. Atšviežindamas įprastines situacijas J. Minelga jas ne tik suaktualina, bet ir tirštai suasmenina, išmargindamas daugybe vardų, būtinai vien tautiškų ir lietuviškų, tartum pabrėždamas, kad kalba tik apie savąjį pasaulį ir juo daugiausiai sielojasi.

Viena didžiausiu J. Minelgos dorybių yra išradingumas formose. Jis ne tik nuolat ieško naujų rimų, bet bando būti įvairus ritmikoje ar bent vizualinėje eilėraščio prezentacijoje. Jis vengia akivaizdaus mokymo ar moralizavimo, o kur to reikia — draugišku sugėdinimu ar gabiai pavartotu sąmojum atsiekia žymiai geresnius rezultatus. Jo eilėraščiai yra pilni kūliais besiverčiančio veiksmo, tarpveiksmines įtarpas užpildyti dažniausiai paliekant paties vaiko vaizduotei. Išradingas situacijas iškelia ir itin vykusiai papildo Vandos Aleknienės kelių spalvų piešiniai, visur rodydami dailininkės polėkį ir vaikų pasaulio pažinimą.

Ragindami sūnų ar dukrą paimti į rankas J. Minelgą ar B. Pūkelevičiūtę tėvai nesijus tartum verstų nuryti šaukštą žuvies taukų ar geležies lašų. O tai jau retas ir džiaugsmingas laimėjimas! Įrodymas, kad ir vaikams skirtų eilėraščių rinkiniai išsikovojo savo vietą šalia rimtos poezijos.

Kęstas Reikalas

IŠ „TARYBINIO STUDENTO"

(1975.VI.20, Nr. 22 - 23)

UŽSIENIO LIETUVIŲ PRIĖMIMO Į VILNIAUS UNIVERSITETĄ SĄLYGOS

Į Vilniaus V. Kapsuko universitetą priimami lietuviai visam studijų kursui — iki 35 m. amžiaus, į aspirantūrą — iki 40 m., stažuotis ir į lietuvių kalbos kursus — be amžiaus apribojimo.

Stojantys į universitetą Rektoriaus vardu (232734 Lietuvos TSR, Vilnius, Universiteto g. Nr. 3) atsiunčia iki vasario 1 d. šiuos dokumentus:

a) pareiškimą Rektoriaus vardu,
b) išsilavinimo dokumentą (certifikatą),
c) autobiografiją,
d) anketą (2 egzempliorius),
e) 6 fotografijas,
f) medicinos pažymą (į lietuvių kalbos kursus — nereikia).

Į aspirantūrą ir stažuotis priimami asmenys tik su aukštuoju išsilavinimu. Stažuotės laikas — nuo vieno mėnesio iki dvejų metų.

Asmenys, silpnai mokantys lietuviškai, gali būti priimti į parengiamąją vienerių metų grupę.

Universitete mokoma lietuvių kalba.

Mokymas, kaip ir visose TSRS mokyklose, nemokamas. Asmenys, priimti į universitetą, nemokamai naudojasi laboratorijomis, mokymo kabinetais skaityklomis, bibliotekomis, universiteto sportine baze ir įrenginiais. Medicininis aptarnavimas — taip pat nemokamas.

Atvykusieji į universitetą aprūpinami bendrabučiu (be šeimos).

Įstojusiems į universitetą mokama stipendija: studentams — 90 rub. mėnesiui, aspirantams — 100 rub., stažuotojams — 150 rub., lietuvių kalbos kursų dalyviams — 90 rub. Socialistinių šalių studentai, aspirantai ir stažuotojai gauna stipendiją pagal valstybinius TSRS ir atitinkamų šalių susitarimus. Visos stipendijos mokamos tarybine valiuta ir į užsienio valiutą nekeičiamos.

Besimokantiems universitete sudaromos sąlygos kuo plačiau susipažinti su Lietuvos ir Tarybų Sąjungos gyvenimu.

Studentams, aspirantams ir stažuotojams, vasaros atostogų metu pasiliekantiems Tarybų Sąjungoje, universitetas padeda organizuoti poilsį. Vykstantiems atostogų į tėvynę arba kitą šalį, kelionės išlaidų universitetas neapmoka.

Baigusiems mokslą universitetas apmoka kelionę iš Vilniaus iki tos šalies, iš kurios jie atvyko, sostinės.

Kelionę į lietuvių kalbos kursus ir atgal apmoka atvykstantysis.

Studentams, lietuvių kalbos kursų dalyviams, stažuotojams ir aspirantams po mokslo baigimo išduodamas atitinkamas pažymėjimas.

Mokslo metai universitete prasideda rugsėjo 1 d.

Lietuvių kalbos kursai vyksta nuo liepos mėnesio pradžios 6 savaites.

Jus konsultavo **L. MILIAUSKIENĖ**

Dovanos, dovanos...

Džiaugiamės, kad vis daugiau lietuvių, gyvenančių įvairiose pasaulio šalyse, palaiko ryšius su mūsų senuoju universitetu, jo Moksline biblioteka.

Bene pirmieji gražią iniciatyvą parodė Amerikoje gyvenantys lietuviai, surinkę ir atsiuntę bibliotekai daugiau kaip 600 knygų dar 1970-aisiais metais, švenčiant jos gyvavimo 400-ąsias metines. Visos knygos buvo papuoštos specialiu šiai progai sukurtu ekslibriu. Po jubiliejaus daug knygų pradėjo siuntinėti ir pavieniai asmenys.

Didžiulę kolekciją knygų dovanojo bibliotekai Kanadoje gyvenantis lietuvis, Otavos universiteto profesorius G. Procuta. Įvairiausios knygos, daugiausia anglų kalba, su siuntėjo autografais jau kelinti metai nenutrūkstamu srautu įsilieja į mūsų bibliotekos fondus. G. Procutos atsiųstų knygų ir periodinių leidinių kolekcija šiuo metu jau viršijo 1000 vienetų.

Daug naujų knygų anglų kalba atsiuntė bibliotekai Virdžinijos universiteto darbuotojas P. Martinkus (apie 300 egz.), Anglijoje gyvenantis F. Valiūnas (apie 100 egz.). Knygas ispanų, anglų kalbomis siunčia iš JAV lietuvis prof. S. Goštautas. Nebe pirmi metai su mūsų biblioteka palaiko ryšius Amerikoj gyvenantis L. Sabaliūnas, Mičigano universiteto darbuotojas. Jis siunčia ne tik knygas, bet prenumeruoja mūsų bibliotekai žurnalus („Shakespeare quarterly", „Library resources and technical services", „The journal of pharmacology and experimentai therapeuties"), reikalingus mūsų skaitytojams. Tas pat pasakytina apie prof. R. J. Mišiūną (Villiams College), kuris, be anksčiau pradėtų siųsti knygų ir istorinių žurnalų, pastaruoju metu pasirūpino, kad biblioteka nuolat gautų chemikams reikalingą žurnalą „Chemical abstracts".

Užsienyje išleistas lietuvių kalba knygas bibliotekai siunčia Anglijoje gyvenantis T. Pauliukas, Amerikoje — J. Gimbutas ir V. Maciūnas. V. Maciūnas dirba Pensilvanijos universiteto bibliotekoje, deda daug pastangų komplektuoti lituanistinius fondus joje.

Dovanoję knygų bibliotekai yra Amerikoje gyvenantys lietuviai P. Gaučys, V. J. Sliupas ir kiti asmenys, įvairių universitetų darbuotojai.

Paskutiniaisiais metais glaudesni ryšiai užsimezga su tolimiausiame žemyne nuo mūsų — Australijoje — gyvenančiais lietuviais. Jau nebe vieną pluoštą knygų atsiuntė joje gyvenantis lietuvis J. Riauba, jo sūnus Rimas. Pažymėtina, kad J. Riauba ėmėsi burti Vilniaus universiteto bibliotekos rėmėjus. Jo pastangos dėtos ne veltui, šiuo metu jau žinome apie Vilniaus universiteto bibliotekos Australijos fondą.

Kai Universiteto bibliotekoje buvo įkurtas Grafikos kabinetas, užsienyje gyvenantys lietuviai dailininkai pradėjo siųsti jam savo darbus. Daug vertingų dovanų sulaukėme iš Prancūzijoje gyvenančio dailininko Ž. Mikšio, Amerikoj gyvenančio V. O. Virkau ir kt. Pažymėtinos Ž. Mikšio dovanos: jis siunčia labai daug ne tik savo grafikos darbų, bet ir kitų dailininkų (ir ne tik lietuvių) kūrinius, apie kurių vertę net neįmanoma kalbėti trumpoj apžvalgoj. Be to, Ž. Mikšys yra atsiuntęs bibliotekai kelis šimtus knygų, kurių kiekviena turi savitą paties dailininko sukurtą ekslibrį.

Labai įvairios užsienyje gyvenančių lietuvių dovanos mūsų bibliotekai. Visiems, atsiuntusiems jas arba vienokiu ar kitokiu būdu pareiškusiems savo dėmesingumą mūsų senajai bibliotekai, esame labai dėkingi.

A. KUBILIENĖ
bibliotekos vidaus ir užsienio mainų skyriaus vedėja

VLADO ŠIMKAUS POEZIJA

UŽSLĖPTO GELUONIO HUMORAS

Ten, kur nėra privalomos pasaulėžiūros ir literatūrai nestatomi jokie politiniai uždaviniai, humoristiniai eilėraščiai galėtų tokiais ir pasilikti — būti lengva, niekam nepavojinga pramoga. Pas sovietus šitaip neišeina, nes literatūra yra valstybės politinės struktūros neatskiriama dalis. Todėl ten ir humoras, nors nekalčiausias, stovi tam tikrame santykyje su oficialia ideologija, ir iš to išplaukia jo prasmė. Arba jis, kaip ten sakoma „tarnauja liaudžiai", arba jai „kenkia". Humoristo noras išvengti šito santykio yra pats per save juokingas, nors jo likimas gali tada būti ir nelinksmas.

PRADEDANČIAJAM

Tiesiog nuo moralo pradėsiu šį sykį.
Prieš imdamas šaukštą,
gerai pamąstyki.

Štai kaimui sonetą sudėjai,—
nors lėkštą,—
tau kaimas ant stalo šaltibarščių lėkštę.
Gal kitą sonetą sudėsi įtaigų.
Ar gardūs baršteliai?
Oi, gardūs... Užtaigi!
Ir srėbk į sveikatą.
Kiek nori, kabinki.

Nereikia, broleli, tau vargti kaip Binkiui.
Augintum dvare beidėjiškus runkelius
ir klaidžiotum sau
buržuaziniais šunkeliais.
Nebūtum toksai kūrybingas, prakutęs!..

Palauk, ar ne bulvė ant tavo šakutės?
O kas išaugino tą bulvę, buroką?
Gerokai dar teks pamąstyti, gerokai...

Matau, kad neblogą turi apetitą.
Patiko baršteliai?
Ir kam nepatiktų!

Teisybę pasakius,
juos valgai avansu —
sonetas lėkštokas.
Bet dirbsi, gyvensi...
Ir jeigu turėsi
vadinamą talentą —
galvok apie skolą.
Kas dieną. Kas valandą!

Tai viskas. Kaip sako, užtenka moralų,
gal persėsk prie kito — prie rašomo —
stalo.
Ar maža gyvenimas temų pakišo?
Linkiu tik sėkmės
ir kūrybinio šišo.

Užtat sovietų sąlygomis humoras neišvengiamai turi būti ir satyra. O satyra, kipšo brolis, turi aštrius ragus ir kanopas, ir negalima jo tokio paleisti laisvai bėginėti po tarybinį rojų — nežinia, kam ir kada įspirs. Bolševikinė savikritika reikalauja, kad būtų pasijuokta ir iš sovietinėj santvarkoj pasitaikančių negerovių, bet tik atsargiai ir protingai, žengiant švelniai, badantis be ragų. Deja, toks „satyras su šliurėmis" pats per save pasidaro juokingas, nors į jį žiūrėti, galbūt, nelinksma.

Vladas Šimkus išvengė tokio nesmagaus likimo iš satyro pavirsdamas bite. O bitė — vabzdelis gražus, lietuvių iš seno mėgiamas, nes parneša iš pievų saldų medų, bet ne kartelį ir nuodą. Bitei papūtus dūmų į akis jinai, sako, ir įgelti nebenori, nebent jei būtų šiaip sau pabėgėlė, sunkiai sugaudoma, kokiais dažnai būna juokdariai. Tada ją galima pažinti iš užslėpto geluonio.

Šimkaus lengva ranka rašyti eilėraštukai irgi geluonį turi — juos liesti reikia kiek atsargiau, su dėmesiu. Štai, pavyzdžiui, linksmai apykvailis kūrinėlis apie humorą žaidžia tokiais posmeliais:

Važiuoja dėdė dviračiu, aš jam į rata — žabą.
Kvatoju už abu.
Ir dėdė man išaiškino, ką linksmas būdas žada,
minėtu jau žabu.

(psl. 17)

bet pabaigoj išeina kiek kitaip:

Be galo sveika juoktis — per juoką dažnas numirė.
Iš juoko — niekados

(ten pat)

Taip ir įsminga geluonis: argi nėra pasaulyje šalies, kur žmonės numirė per juoką — už kreivą šypseną nelaiku, už anekdotą? Ir ar iš tiesų ten kas, likęs paskutinis, juoksis?

Kitur Šimkaus satyra palieka aitrų skonį burnoj, kaip dažnai būna skaitant Gustaitį:

Eikime, pusę žmonijos klaidų
ties bokalu apkalbėję;
principais drebinę sienas, viduj
patys kaip avys drebėję

(„Kovo aštuntajai", pusl. 18)

Eilėraštis „Apie žuvų ir žvejų papročius" savo geluonį parodo, kada atpažįstame jo kalboj standartinius sovietų propagandos ir biurokratijos išsireiškimus, tokius, kaip „parodomi dydžiai" (gamybos statistika) arba „tikrovės lakavimas" (literatūriniai - politinis terminas, turįs ryšio su „socialistinio realizmo" netobulumais). Tada skaitome:

Po ajerus pliaukšint
nesugaudomam lydžiui,
be galo išauga
parodomi dydžiai.
Vis mažesnę prie upės patirdami sėkmę,
išsiugdome gestą,
kiek rankos užsiekia!
Prie tikrovės lakavimo,
sociologų nuomone,
meškeriojimas privedė
mūsų visuomenę.

(pusl. 22)

Šimkus taip pat pasižymi patiems geriausiems juokdariams būdingu technikos tobulumu. Cirko akrobatas, vaikščiojantis per vielą, dar nėra toks įspūdingas, kaip po jo išėjęs klounas, vaizduojantis apglušusį nemokšą, kuris nuo vielos krenta ir nenukrenta, slysta ir nepaslysta, puola ir nesusižeidžia. To klouno aktą ir primena Šimkaus „Tobulas eilėraštis", kuriame rimavimas išpildo pačių griežčiausių taisyklių statomas sąlygas: kad ne tik kirčiuojamas skiemuo, bet ir po kirčio sekantis skambėtų taip pat arba labai artimai, kad nebūtų rimuojamos tos pačios kalbos dalys, ir kad rimas būtų nelauktas, originalus, pabrėžiantis eilutės mintį (arba, šiuo atveju, susimąstyti verčiantį minties trūkumą):

Vosilką rankoje laikai
visai kitaip, negu po karo.
Atėjo nuostabūs laikai.
Miške rasos žemčiūgai karo.

Iš laimės, ne iš pagirių
parkristum į gėlėtą veją!..
O virš gimtųjų pagirių
vėjelis debesėlį veja.

Kasdien vis ką nors pamatai,
į sielą krinta gėrio grūdas.
Čia naujo namo pamatai,
ten į teatrą žmonės grūdas.

Ir plaukia į marias gilias
Šventosios upė kaip ir plaukus,
ne bombos byra, o giles
tau barsto ąžuolas į plaukus.

Pasiklausai dainos, kuri
galulaukėj pabaido kiškį,
ir tobulas eiles kuri,
kurias kur nori, ten ir kiški.

(pusl. 16)

Pastebėkime visišką, beveidį turinio banalumą: tai tipiškų „socialistinio realizmo" lyriškų šablonų rinkinys, gražiai atkartojantis įvairiais laikais sovietinėj Lietuvoj grafomanų kaltus eilėraščius. Čia randame ir „socialistinio gerbūvio" atspindį (naujos statybos, liaudies pramogos), ir užuominas apie pergalę kare, ir mažybiniais daiktavardžiais nusaldintus melodingus gamtovaizdžius (vėjelis debesėlį veja), ir retoriškai moralizuojančią tuščiagalvę poetų išmintį (į sielą krinta gėrio grūdas; plaukia į marias gilias Šventosios upė kaip ir plaukus) ir galų gale „jautriai, lyriškai pastebėta tikrovės detalė": žiedelis rankoje, rasos žemčiūgai, dainos pabūgęs kiškis. Kada toks visiškai niekingas turinys įvelkamas į meistrišką formą, beveik absoliučiai tobulus rimus, lakius keturpėdžius jambus, skambias, turtingas aliteracijas (Kuri, kurias kur nori...), gaunasi labai ryškus, kvailai juokingas efektas — poetas pasivertė į gražiai nušlifuotą nesklandžios grafomanijos veidrodį. O paskutinės dvi eilutės leidžiasi suprantamos dar ir visai savaip, nepriklausomai nuo visų tų literatūrinių šablonų parodijos: gal kas ir rašo ten tobulas eiles, bet...

Kas, kas, bet klounas tai tikrai turi mokėti gerai laviruoti ant tuščiam ore pakibusios ištemptos vielos. O tokia viela ir yra dabartinė mūsų krašto tikrovė, o Šimkus yra toksai geras klounas.

R. Šilbajoris

Vladas Šimkus. *Bitės pabėgėlės. Humoristiniai eilėraščiai.* Vilnius, Vaga, 1973. 75 puslapiai.

PULGIO ANDRIUŠIO LITERATŪRINĖS ŠYPSENOS

(PO PENKIŲ MIRTIES METŲ JĮ PRISIMENANT)

Jei Pulgis Andriušis prieš savo gyvenimo galą būtų parašęs net ir kelis tomus pačių verksmingiausių-jų šermeninių elegijų ar viduramžiškų apmąstymų apie žemiškojo pasaulio niekingumą, skaitytojai vis tiek tarp jo pamaldžių atodūsių ar ašaromis apšlakstytų eilučių būtų ieškoję humoro ir satyros. Mat, savo kiek išdaigingu gyvenimu ir smailiu žodžiu jis buvo jau tiek įsirėžęs mūsų atmintin, kad netgi tasai retokas vardas „Pulgis“ ėmė ženklinti kažkokią būsimą linksmybę arba pramogą.

Bet šis literatūros žanras mūsuose nėra labai paguodžiantis kūrėją, nes jisai kartais didina ne tiek rašytojo garbę, kiek jo priešų skaičių. Juk saldrūkštis humoras ar su tulžies esencijos priemaiša satyra visada graužiamai kenkia „nusistovėjusiai visuomenės tvarkai“ ir joje tvirtai įsidiegusioms vertybėms: diletantų išminčiai, muitininkų ir fariziejų patriotizmui, fanatikų ortodoksijai ir lazda paremtam autoritetui, kuris vis taikstosi besišypsančiam piliečiui užduoti kucium per nugarą, idant anas surimtėtų ir pasidarytų „valdžiobaimingas“. Tad ilgoje mūsų kentėjimų istorijoje susiformavo netgi primityvi pažiūra, kad humoras esąs lyg ir nusikalstamoji veikla ar pienburnio darbas ir kad tylintis kvailys yra garbingesnis už nemalonią tiesą apsakinėjantį pašaipūną...

Tą niekingą „padoriosios“ visuomenės žvilgsnį visą laiką jautė ir Pulgis Andriušis, kuris savo feljetonus stengdavosi skaityti bent jau labai rimtu veidu, tarsi gindamasis atsakomybės, kad žmonės iš jo kūrybos juokiasi. O savo autobiografijoje netgi tiesiai aiškina, kad humoras neteikęs jokio dvasinio pasitenkinimo ir feljetonas esąs jam „kaip raganos šluota, gumbas ir kupra“. Bet vis dėlto jo šiaip gana graudžiai lyriška aukštaičio prigimties dvaselė niekad nepajėgė tobulai „surimtėti“, nes, matyt, pats Pulgis nepajėgė pakeisti savo genų, kuriuose humoro daigus mūsų literatūron atsinešė iš Gaidžių kaimo. Ir atsinešė ne tiktai ant liežuvio galo, bet ir visoje savo kiek išdykusioje būtybėje. Valdišku stilium kalbant, nuo pat atvykimo į Kauną jis jau buvo „nepaklusnus ir visuomenės rimtį drumsčiantis juodas gaivalas“, kurį bandydavo sudrausti net administracinėmis priemonėmis. Ir toks pat jis žodžio ir veiksmo išdaigininkas „Žiburėlio“ bendrabuty bei „Aušros“ gimnazijoje, toks ir universitete bei studentų renginiuose ir susidūrime su valdžios dabotojais. Savo eiliuota „Šepšelijada“, kuri, iš jo paties kartais padeklamuojamų citatų sprendžiant, tebuvo dar tik gimnazistiški kupletai, jis nusipelnė neatlaidžią mokytojų nemalonę; ne mažiau „kenksminga“ būdavo ir jo kelių metrų ilgio į armonikėlę sulankstyta studentiškųjų ir politinių aktualijų juostelė, iš kurios studentų baliuose skaitydavo savo „pamokslus išminties ir teisybės“, o dėl savo vaidybinės programos tokiame pat renginy, rodos, turėjo net kelis kartus pas įžeistą profesorių laikyti lietuvių kalbos egzaminus...

Pulgio Andriušio šypsena vėliau blykčiojo ir iš jo žurnalistinių kelionių aprašymų, ir iš teatro recenzijų, iš aktualijų dienraščiuose ir radijuje, o dar labiau — jo „vabalų gyvenimo“ vaizdavimuose, skirtuose mokslo populiarizacijai ūkininkų laikraščiuose. Tenai jo kirvarpa, musė, skruzdėlė, šimtakojis ar blusa yra tiek sužmoginti, kad savo elgesiu ir „filosofiniu mąstymu“ priverčia kvaktelti net ir suakmenėjusios arklio galvos tautietį. O kažkoks humoristinis dūmelis yra užuodžiamas ir jo lyriniuose apsakymėliuose „Anoj pusėj ežero“ ar bet kuriame kitame sugyvintos gamtos vaizdavime. Jis kartais juo nuspalvina net ir ilgesį, liūdesį ar visai graudulingą nuotaiką savo apysakose „Sudiev, kvietkeli“, „Rojaus vartai“ ir kitoje vadinamoje „rimtojoje“ kūryboje. Na, argi mums nešmėkštelia veide kad ir liūdnoka šypsena, kai „Sudiev, kvietkeli“ apysakos varganas Petrokas iškilmingai gaudžiančių bažnytinių apeigų metu staiga pajunta, kad vakar nenugalabintoji utėlė verčia iš šaknų jo galvos plauką?...

Pagaliau „nepakankamai rimta“ yra ir Pulgio autobiografija, kurioje jis pats savęs visai neretušuoja ir apsireiškia mums su tokiom žmogiškom ydom, kurias kiti „iškilūs asmenys“ tikrai būtų stengęsi nuo dabarties ir būsimų kartų nuslėpti. Kas gi ten pats apie save pasakos, kad kartais gal per daug išgerdavęs ar kaip kitaip nuslysdavęs nuo doros kelio, ar dar įamžins tokį natiūrmortą:

„Per vienas Velykas su draugais aplankėm P. Kalpoką „švediško stiliaus namuose“; stalas nepakelia vaišių, sveikinu itališkai, jis mane kitiems svečiams pristato kaip portugalų žurnalistą. Deja, tai buvo ne pirmas mano vizitas tą dieną, — greit prisnūdau, o vienas draugas tuo tarpu mano rankas uždėjo ant velykinio paršelio, — atrodė, kad jį laikau savo glėbyje...“

Netgi sužinojęs apie vieno savo geriausiųjų draugų mirtį, Pulgis Andriušis laiške jį prisimena taip pat su įskaitoma šypsena:

„...Tai yra neįtikėtina tiesa. Va, ir matai jį Smiltynėje su padėvėtu lietpalčiu, be kepurės, su konkorėžiais rėsvuose plaukuose, tris dienas nesiskutusį, nugalėtu kostiumėliu skalbyklos išsiilgusia apukakle. Audrų nupraustu veidu, alkanos, bet prieš kiekvieną autoritetinį režimą pasišiausę akys, tigrinis ryžtas šokti ant krūtinės arabų pūtėjams, narsingas kovotojas romantiškuose frontuose, — nors imk plunksną ir rašyk romaną... Ir ko jis mums numirė?“

Nors Pulgis mokėjo kelias svetimas kalbas ir domėjosi užsienio literatūra, bet būtų tuščios pastangos ieškoti jo humoristinėje ar kitoje kūryboje kokio nors nusižiūrėjimo į kitataučių pavyzdžius ar jų įtakos. Jis yra toks lietuviškas, kaip žydru dangumi alsuojantis jo Silio ežeras, kaip Gaidžių kaimo gaspadorių ūkiškos šnektos, kaip jų trobelių kaminų alksniniai dūmai ar dar neišraugintų Grigaliaus kailinių kvapas. Ir jo feljetonų humoras nėra tiek atremtas į kokias nors išradingas veikėjų situacijas, kondensuotą veiksmą, kur trumpas satyrinis paryškintos tikrovės blykstelėjimas baigiasi neatspėjamu aštraus anekdoto atsakymu, kiek į patį tik jam vienam priklausantį žodį, kuriuo jis mums renčia istorijas, kartais net nukrypdamas nuo kūrinio nugarkaulio. Autoriaus stiprybė — tai „pulginis stilius“, kuris skaitytojo atpažįstamas jau iš pirmųjų sakinių. Sakytume, kad jo kūriniuose mums savo „nusidavimus“ pasakoja lyg ir koks suaukštaitintas vysk. Motiejaus Valančiaus Palangos Juzė ar su būdingais „tič“ ir „gaidau“ savo būrus graudena pats Kristijonas Donelaitis, priraitydamas į sakinį tarmiškų puošmenų ir liaudies burnoje prigijusių barbarizmų, suteikiančių piešiamam vaizdui ar įvykiui atitinkamo spalvingumo. Tokiu būdu net ir „Don Kichoto“ vertime Pulgis Andriušis sudaro įspūdį, tarsi ir pats Servantesas, ir jo liūdnojo vaizdo riteris bei Sanča Pansa būtų kilę iš Gaidžių kaimo, kaip M. Valančiaus šv. Gordijus ir kiti „mūčelninkai“ bei centurijonai atrodo neabejotini žemaičiai...

Bet šis talentingasis „linksmuolis“, skaičiuojant laiką nuo jo gimimo datos ir studijų, mūsų dailiojon literatūron vis dėlto gerokai pavėlavo. Daug jo gražių dienų nupūtė nežinion gaivus jaunystės vėjas, dar daugiau pasisavino duondavė žurnalistika, kol beliko tik apie 25 metų amžiaus galas. Ir jo humoristinė kūryba skaisčiausiai sužydėjo tik tada, kai, rodos, tereikėjo tik verkti. Tai vadinamoje tremtyje, kai praūžusio karo viesulas daugeliui mūsų tautiečių nupūtė taupiai statytų namelių stogus, sausai pasninkaujant sukauptus pinigų kapšelius, išsitarnautą pagarbą, uniformines kepures, užsimaskavusiems iki kaklo pakėlė marškinius ir savo draugų bei priešų akivaizdoje paliko nuogus. Bet Pulgis Andriušis dabar iš šių savo herojų nei paniekinamai tyčiojasi, nei piktai ant jų spiaudo prakeiktiniais terminais, tarsi vežikas ant nuvaryto kuino uodegos. Tiktai mes patys kartais gana rūstokai juokiamės, kai jis mums visai rimtu veidu ir net su „artimo meile“ rodo savo vaizduotėje susigrąžinusius galią apgriuvusių barakų komendantus, nuostabiai pareigingus spekuliantus, politinius aiškiaregius, tiksliai žinančius Trečiojo pasaulinio karo pradžios datą, entuziastingus šviesios ateities planuotojus ir išeivijos mesianizmo skelbėjus, su iš patriotinio vidaus besiveržiančiu švabiškos degtinės kvapeliu užmigusius ant lovoje sutrintos silkės...

Kone visi pirmieji Pulgio Andriušio feljetonai buvo parašyti svarbiausia literatūros vakarų programai Vokietijos stovyklose. Jie tilpo rinkinėliuose „Ir vis dėlto juokimės“, „Siuntinėlis iš Amerikos“, periodiniame leidinyje „Dievo Paukštelis“ ir kt. Prie jų gretintųsi ir jo humoristinė apysaka „Tipelis“. Deja, šie linksmi vaizdeliai šiandien tėra tiktai pageltusiame popieriuje įsispaudę nelabų dienų pėdsakai, liudijantieji nutolusią praeitį.

Bet tas paties Pulgio scenose ir barakų pašiūrėse apsakinėjamas liūdnos tikrovės linksmas žodis, visada susilaukęs karštų gausios publikos aplodismentų, gerokai pažadino autoriaus savimi bei savo plunksna pasitikėjimą, ir minėtai kultūrinių išvykų programai netrukus jis sukūrė jau ir išliekančios literatūrinės vertės lyrinių apysakų rinkinį „Anoj pusėj ežero“, o vėliau pagimdė ir kitus „rimtojo žanro“ palikuonius, kuriuos pagrįstai apvainikavome premijomis.

Tenka konstatuoti, kad, laikui bėgant, Pulgio Andriušio šypsena pradėjo palengva blėsti. Jo feljetonai vis labiau artėja į buitinį kiek satyrinio turinio apsakymėlį, nors ir būdingai „pulgišką“. Tiesa, jau australiškosios gamybos rinkinyje „Daina iš kito galo“ jis dar beveik senoviškai savosios plunksnos smaigaliu lesa tenykštį tremties „naujalietuvį“, — geriantį, turtėjantį, šykštėjantį, nutaustantį ir vargiai besapnuojantį savo gimtojo kaimo šulinį, svirtį ir kryžių, kur vis pakartotinai prakalbose prisiekdavo sugrįžti. Betgi rinkinyje „Purienos po vandeniu“ tėra tik realistiniai

PENKI METAI BE PROF. JONO KAZLAUSKO

Kalbininko Jono Kazlausko tragiška mirtis prieš penketą metų nuskambėjo plačiai Europoje ir net Amerikoje, ypač pasaulio kalbininkų tarpe. Tragiška ji todėl, kad Jonas Kazlauskas buvo jaunas (vos 40 metų), gabus ir daug žadantis kalbininkas ir kad jis žuvo labai paslaptingomis aplinkybėmis. Tas paslaptingumas jau buvo aprašytas išeivijos spaudoje (žr. *Akiračiai* 1970, Nr. 10 ir 1971, Nr. 1), o Lietuvoj pasirodė, berods, tik pora nekrologinių straipsnių: kalbininkų Jono Balkevičiaus, Vytauto Mažiulio ir Juozo Pikčilingio „Atsisveikinant su mokslininku“ (*Literatūra ir Menas*, 1970, Nr. 47, lapkričio 21 d.) ir Bronio Savukyno „Talentingo lingvisto netekus“ (*Pergalė*, 1970, Nr. 12). Tie straipsneliai paslaptingumo ne tik nemažina, bet dargi didina, nes juose rašoma, kad Kazlauskas „mirė netikėtai“, „mirė tragiškai“, bet nė žodelio neprideda apie tos mirties aplinkybes.

Paslaptingumo neišsklaido ir valstybinės gydytojų ekspertų komisijos pranešimas *Tiesoje* (1970. XII.4). Komisija teigė, kad J. Kazlausko lavonas buvo rastas Neries upėje lapkričio 17 dieną, kad jis „mirė maždaug prieš šešias savaites ir tiek pat laiko išbuvo vandenyje“. Anot to pranešimo, „kūne nerasta sužalojimų, būdingų kovai ar saviginai“, jis miręs „nuo mechaninės asfiksijos, prigerdamas vandenyje“. Tuo pranešimu norima pasakyti, kad prieš J. Kazlauską nebuvo pavartotas smurtas, t. y. kad niekas jo nenužudė, bet kad jis pats nusižudė, nusiskandindamas upėje.

Normalioje atviroje visuomenėje tokiu atveju būtų prirašyta daugybė straipsnių, aiškinant galimas žuvimo priežastis bei aplinkybes, būtų apklausinėtas žmogus ar žmonės, kurie tą lavoną upėje surado ir kaip surado — atsitiktinai pastebėjo ar sąmoningai ieškojo, būtų paskelbta pasikalbėjimų su velionio kolegomis ir su jo žmona apie tai, kaip jos vyras tą dieną ar paskutinėmis dienomis jautėsi ir t.t. Tačiau tarybinėje visuomenėje to negali būti, bent Jono Kazlausko atveju negalėjo būti, ir dėl to apie jo tragišką mirtį viešpatavo ir tebeviešpatauja tyla. Bet toji tyla kaip tik iškalbingai bylojo ir tebebyloja, kad buvo ne taip, kaip oficialiai skelbiama, kad Kazlauskas nenusižudė, o buvo nužudytas. Taip kalbama Lietuvoje, taip ir išeivijoje. Tuo neabejoja ir kitataučiai mokslininkai. Tas faktas, kad gydytojų ekspertų protokolas paskelbtas po dviejų su viršum savaičių nuo skrodimo įvykdymo, rodo, kad komisija pritarimą savo protokolui turėjo gauti iš Maskvos. Vilniuj protokolui surašyti būtų juk užtekę ir poros dienų.

Per penketą metų daug kas iš išeivių turėjo progos pasikalbėti su žmonėmis Lietuvoje ar čia iš Lietuvos atvykusiais. Nedaug kas paaiškėjo, bet tai, kas naujo sužinota, tik patvirtina senas prielaidas, kad Kazlauskas ne pats nusižudė. Kaip daugelio klausimų, taip ir Kazlausko atveju esama oficialios ar pusiau oficialios ir privačių versijų. Oficialiausia be abejo yra anoji gydytojų ekspertizės nuomonė. Pusiau oficiali tai kai kurių inteligentų partiečių skleidžiama nuomonė. Vienas Lituanistikos Instituto kalbininkas aiškina šitaip: Kazlauskas buvęs labai ambicingas žmogus, vaizdavęsis esąs didelis mokslininkas, norėjęs savo gramatika nustebinti pasaulį, bet iš tikrųjų tos gramatikos niekas nesuprantąs; be to, jis buvęs labai nervingas, gerdavęs labai daug kavos... Tokiu pasakojimu norima sudaryti įspūdį, kad Kazlauskas buvęs psichiškai ne visai sveikas ir dėl to galėjęs nusižudyti. Tai, galima sakyti, yra įprastinis aiškinimas, nes Sovietijoje kiekviena mirtis, režimui nemaloni, paprastai aiškinama mirusio psichiniu susirgimu, pav. Kalantos mirtis.

Tuo tarpu kiti pasakoja, kad Kazlausko žmona prašė paskelbti vyro dingimą per televiziją, bet nepaskelbė. Kompartijos centro komiteto sekretorius Ferensas buvo nuėjęs pasiteirauti į saugumą, bet saugumas atsisakė apie tai kalbėti. Ten jam pasakė, kad saugumas nesąs pavaldus partijai (LTSR partijai?). Kai buvo paklausta, ar Vilniaus saugumas Kazlauską sutvarkė, tai atsakymas buvo: „mes būtume daug švariau padarę“. Iš to sprendžiama, kad tai buvo Maskvos saugumo darbas. Vienas iš ekspertyzės gydytojų sakė, kad Kazlausko lavonas vandeny išbuvo 5 dienas, o iš viso Kazlauskas buvo dingęs apie šešias savaites. Išimtas iš vandens lavonas buvo su kelių dienų neskusta barzda. Kadangi prigėrusio žmogaus barzda neauga, tai jis negalėjo prigerti tą pačią dieną, kada dingo. Buvo sunkenybių su laidojimu. Rektorius leidęs pašarvoti universiteto rūmuose, bet ne pagrindiniuose — filologijos fakultete, o visai kitur (fizikos rūmuose?). Iki paskutinio momento nebuvo aišku, kur laidos — Antakalny ar Žvėryno kapinėse. Buvo delsiama, nes bijota demonstracijų. Kai palaidojo Antakalny, minia nesiskirstė, nors fakulteto dekanas J. Palionis, kuris vadovavo laidotuvėms, kelis kartus pasakė, kad „jau viskas baigta“. Pirma nuo kapo pasitraukė žmona ir tik gerai palaukus, pradėjo skirstytis ir kiti. Prie kapo gražiai kalbėjo rusas kalbininkas Stepanovas iš Maskvos, Palionis, Sabaliauskas ir buvusi Kazlausko mokytoja gimnazijoj Andrašiūnienė. Tos kalbos buvusios atspausdintos, bet jose kai kas cenzūros išbraukta, pvz. tokie sakiniai, kaip: „mokslas reikalingas aukų, ir Kazlauskas buvo mokslo auka“ arba „Kazlauskas stovi tarp žymiausių Lietuvos žmonių“.

Kiek tuose pasakojimuose yra tiesos, sunku pasakyti, bet neabejotina, kad juose yra nemaža ir teisybės. Be abejo, daug daugiau galėtų pasakyti velionio žmona, bet jai kalbėti „nepatogu“, ir ji tuo tarpu tyli.

Visos minėtos aplinkybės ir tas faktas, kad Kazlausko laidotuvėse nedalyvavo universiteto rektorius ar jo atstovas, kad nebuvo ir vyriausybės ar kompartijos atstovo, nors Kazlauskas buvo kompartijos narys, — rodo, kad Kazlauskas buvo patekęs nemalonėn, kad jo mirtis yra konflikto tarp režimo (kompartijos) ir Kazlausko rezultatas.

Nemanome, kad tas konfliktas kilo dėl negavimo leidimo išvykti vienam semestrui dėstyti Penn State universitete Jungtinėse Valstybėse, kur profesoriauja Kazlausko geras draugas profesorius Schmalstiegas. Priežastys turėjo būti kitokios. Bet kokios?

Vilniečiai tarp kitų priežasčių nurodo ir tokią. Prof. Kazlauskui, kaip kalbininkui ir kaip kompartijos nariui, buvo duotas uždavinys, liečiąs lietuvių tautą, kurio vykdyti Kazlauskui neleido jo, kaip lietuvio patrioto, sąžinė. Tokiu atveju paleisti jį gyvą buvo nebepatogu, nes tas uždavinys būtų anksčiau ar vėliau išėjęs aikštėn. Sulikvidavus Kazlauską, paslaptis užtikrinta. Atrodo, kad tokia nuomonė gali būti netoli nuo tiesos. Nes koksgi galėtų būti kitas racionalesnis žudymo paaiškinimas? Profesorių nesigailėta Stalino laikais. Dabar negirdėti, kad jie būtų tokiu būdu žudomi. Dabar jie paprastai uždaromi stovyklose ar psichiatrinėse ligoninėse. Tačiau lietuviui brolišką tautą galėjo padaryti išimtį, nes jį kur nors uždaryti buvo nepatogu.

A.T.

---

vaizdai, atkurti iš įdomesnių senesnių laikų atsiminimų. Matyti, kad ir Pulgiui priartėjo amžius, kai, Henriko Radausko žodžiais tariant, „reikia pagaliau pradėt gyvent rimtai“. Be to, Australijos sausroje gal sumažėjo ir naujų bei spalvingesnių usnių derlius, kuriuo maitinasi humoristo arba satyriko mūza.

Kaip iš paskutinių jo Amerikos viešnagėje susitikimų ir kone priešmirtinių pasikalbėjimų galima buvo spręsti, Pulgis Andriušis dar turėjo didelių planų parašyti kažką dar svaresnio, negu ligi šiol. Tai turėjęs būti jo ataskaitinis su šiuo pasauliu kūrinys. Taigi, turėjęs būti... Tiktai dabar jau kėlė rūpesčio tasai pernelyg trumpas kvėpavimas, po keliolikos nueitų žingsnių žvirbliu spurdanti širdis, kurią reikėdavo prispausti delnu, kad neišskristų, ir ištvermės stoka net prie palyginamai gan sausokų pietų stalo.

O gyventi, kaip ir mes kiekvienas, troško dar kiek galima ilgiau. Viename paskutiniųjų laiškų nors ir su pašaipa palietęs mirties temą, cituoja Hektoro atsakymą Požemių karalystėje jį aplankiusiam Odisejui, jogei — „Geriau būti vergu Graikijoje, daužyti pagaliu grumstus, nei būti Hadės viešpačiu po žemėm“.

Šia proga tektų dar priminti, kad Pulgis Andriušis nebuvo iš tų „genijų“, kurie neatkratomai lipa su naginėmis Jokūbo sapno kopėčiom į dangų ar užsispyrusiai gina savo nesąmonę ir kiekvieną kritikos žodį laiko įžeidimu. Jis buvo nepaprastai budrių ausų kiekvienai pastabai ir pajėgus satyriniu žvilgsniu pažvelgti ir į savo paties veidą. Po vienos nesėkmės laiške rezignuodamas tesiramina tik Sančos Pansos „išmintimi“, kad — „kartais eini vilnų kirpti, o grįžti pats apkirptas...“ Ir tuo problema baigėsi.

Be to, paskutiniame pasimatyme nevieną atvirumo vakarą Pulgio sielos paukštis suokė jau gana liūdnai — apie nenumaldomą gimtosios girios ilgesį, skaudžią „pūstelninko“ gėlą ir net praėjusių dienų atgailos graužulį. Toksai jis ir išplasnojo mėlynais sparnais į „aną pusę ežero“, kur — „skamba devynių parapijų varpai, gieda vidurdienio gaidžiai, siaura sidabro čiurkšle muša į dangų čiukuro dūmai, skrenda gerksėdamos laukinės antys...“, kur — „išnyksta toliai drebančiame dienovidyje, iš užu piliakalnio iššoka vieškelis, kuriame net dulkės tingi pasikelti, nesulaukdamos nei vėjo, nei žlegančios raštuotos lineikos...“.

Išskrido, netgi nesulaukęs visų savo raštų leidinio, bent jau suglausto kietesniais viršeliais...

Antanas Gustaitis

atvirai kalbant

KELIOS PASTABOS TRIJŲ MINĖJIMŲ PARAŠTĖJE

„Nors programa nusitęsė truputį ilgokai, žiūrovai laikėsi labai kultūringai ir programos atlikėjus šiltai sutiko“, — rašo *bk (Draugas,* 1975. X.14.), baigdamas itin palankų vertinimą M.K. Čiurlionio 100 m. gimimo sukakties minėjimo, kurį 1975.X.12. Čikagos Jaunimo Centre surengė *Margutis.*

Šitokią „labai kultūringais“ žodžiais išreikštą tiesą teko girdėti ne vieno žiūrovo lūpose: „Gražu, bet...“, „Patiko, bet...“, „...perilgai...“, „... Nusitęsė“, „kiek pabodo...“. Kodėl? Iš tikrųjų programa netrūko nė dviejų valandų, ir pati ilgiausioji jos dalis (maždaug 50 minučių) — prof. kun. St. Ylos paskaita „Čiurlionio originalumo versmių beieškant“ — kiek teko girdėti, visiems labai patiko: buvo šviežia, turtinga, informatyvi, gerai paruošta, sklandžiai perduota. Kai ką erzino nebent apšvietimas, t.y. jo nebuvimas, dengtos lempos kampeliu teapšviečiant tiktai dalį prelegento veido, prieš nuleistą uždangą jam kalbant į užtemdytą salę... Juo labiau negalėjo įsibosti nė po normalios pertraukos vykę Violetos Karosaitės choreografuoti ir pačios pašokti fragmentai iš M.K. Čiurlionio simfoninės poemos „Jūra“, trukę apie 10 minučių ir išpildyti su šiai šokėjai įprastu grakštumu, gracingumu ir skoniu. Likusį laiką maždaug lygiomis dalimis (po 45 minutes) užėmė pertrauka (reikalinga scenos paruošimui) ir muziko Dariaus Lapinsko sudaryta ir režisuota koncertinė dalis. Belieka manyti, kad visi „kultūringų“ vertintojų ir žiūrovų epitetai buvo nukreipti šion pusėn.

Pertraukas, nežiūrint jų ilgio ar reikalingumo, žiūrovus paprastai priverčia pamiršti tai, kas vyksta po jų. Šiuo atveju tai buvo vienas iš geresniųjų D. Lapinsko renginių, išsiskiriantis vientisumu ir išbaigtumu, o ne palaidais eksperimentiniais nesaikingumais. Minties svarumą žadėjo programoje sąžiningai išvardintų poetų — H. Radausko, K. Bradūno, J. Vaičiūnaitės, J. Degutytės — vardai; išpildymo brandumą laidavo ne vien talentais ar pasiruošimu, bet ir scenine patirtimi užgrūdinti interpretatoriai: solistė Elena Blandytė, aktoriai Laima Rastenytė - Lapinskienė ir Jonas Kelečius; čiurlioniškąjį turinį rodė ne tik jau minėtų poetų kūrybos tematika, ištraukos iš paties sukaktuvininko ir jo žmonos laiškų, bet ir jo kūrybinių nuotaikų užuominos kompozicijose, recenzento muziko Vl. Jakubėno žodžiais tariant „M.K. Čiurlionio paliktos mažos preliudijėlės fortepijonui liaudies dainų temomis (...) D. Lapinsko (...) aranžiruotos solo balsui su fortepijono pritarimu...“ (*Draugas*, 1975.X.18). Uždangai pasikėlus visi tie pažadai buvo dar kartą lyg pabrėžti itin skoningu dail. Danguolės Stončiūtės scenos apipavidalinimu, kuris išradingo apšvietimo dėka davė eilę įspūdingai skirtingų fonų ar rėmų. Visi scenos gyvojo paveikslo dalyviai pažadų tęsėjimo kryptimi savąją dalį sąžiningai ir vežė. O vis dėlto, drįstu manyti, kad kaip tik labiausiai ir prailgo šita dalis, praėjusi sklandžiai, be jokių techniškų sukliūvimų. Ji buvo šaltai monotoniška, pretenzingai įkiri ir nuobodi. Svarbiausia, kad joje, išskyrus permatomoje medžiagoje fosforiniais dažais nupieštus Čiurlionio portreto bruožus, kurie, kaip minėta, sudarė foną, priedangą ar konturus, šioje dalyje nieko čiurlioniško, nieko jį kaip žmogų ar kūrėją primenančio nebuvo galima užčiuopti... Iš tikrųjų niekur nesijautė nė deklamuojamųjų poetų kūrybinio veido, nes jų tekstai buvo iškraipyti imantrių D. Lapinsko interpretacijos formų, išdarkyti, užgožti nieko bendra su jais neturinčiais judesiais, kad jų žodinis turinys pasidarė visiškai bereikšmis ir... išnyko. Scenos vidury, vieno ar kito prožektoriaus spindulių pluokštuose, bet ne žiūrovų dėmesio centre atsidūrė ir interpretatoriai. O iškilo tiktai svarbiausia ir vienintelė viso pastatymo žvaigždė — DARIUS LAPINSKAS!...

Kartą teko girdėti D. Lapinską pasipiktinus, kad jo paruoštą ir jo kūrinius išpildžiusią solistę recenzentas pavadino (ir tai labai teigiama prasme!) instrumentu. Kaip, girdi, jisai drįsta pažeminti interpretatorių, savo ruožtu irgi didelį menininką! Iš tikrųjų, betgi, D. Lapinsko pastatymuose ne tik išpildytojų, bet ir autorių individualybės dažniausiai beveik suniveliuojamos, arba turi bekompromisiniai nusilenkti režisoriaus individualybei. Įprastinis matas prileidžiantis, kad juo geresnė režisūra, juo mažiau ji žiūrovo pastebima, D. Lapinsko pastatymuose ne tik negalioja, bet yra jo atvirkščiai suprantamas. Kad D. Lapinskas nesivaržo savajai tiesai (ar saviems kaprizams) pajungti net ir seniai mirusį sukaktuvininką, nors sapne pasijusdamas jam lygiu („Sakyk tu man, Konstantinai...“), ar jo lūposna sudėdamas kitam garsiam bendraamžiui menininkui neskoningai užgaulias replikas („Baisiai įkyrus tas lenkas Chopinas...“), puikiai matosi iš jo reklaminio „pašnekesio“ *Drauge* (1975.X.11).

Šia proga gal reikėtų paminėti ir kitą prieškoncertinį pasikalbėjimą, kuriame D. Lapinskas dar neskoningiau „kritikuoja“ plačiai pagarsėjusį šiandieninį amerikiečių kompozitorių, nesidrovėdamas jam prisegti etiketę, kuri šiame krašte būtų vadinama rasiniu teršalu — racial slur. (Žiūr. išnašą rėmeliuose — *Red.).*

Jeigu dauguma scenos menininkų ypač dažnai sielojasi kontakto su publika užmezgimu ir palaikymu, D. Lapinskui, man regis, daug labiau rūpi publiką stebinti, šokiruoti, ar net ją gąsdinti, kad ir „išvirkščiais kailiniais“ (anot tos P. Andriušio recenzijos). Tiesa, tasai pomėgis šiame minėjime buvo apvaldytas iki tokio laipsnio, kad Čiurlionių laiškinių pokalbių deklamacijose vietomis pasigirsdavo netgi natūralios intymios šilumos gaidelės (kas spektakliui neabejotinai išėjo į naudą!), tačiau vis dėlto vyravo dirbtina poza, pabrėžtina vaidyba, nenatūralus pompastiškumas. Režisoriaus individualybė ir vėl visur nedvejotinai laimėjo, bet ar dėl to laimėjo spektaklis, kurio tikslas buvo Čiurlionio paminėjimas? Drįstu suabejoti...

Nenoriu pasakyti, kad Čiurlionis nepakenčia jokios originalesnės interpretacijos. Anaiptol! Tą geriausiai įrodė Jono ir Teresės Bogutų suruoštas multimedia vakaras Jaunimo Centro kavinėje, įvykęs spalio 25 d. ir pavadintas „Čiurlionis dangiškų sferų harmonijoj“. Jo pirmoje dalyje visa eilė M.K. Čiurlionio paveikslų ir jų detalių buvo parodyta skaidrėmis trijuose dideliuose ekranuose, su indų muzikos palyda (režisavo J. Boguta), gi antrojoje — originalios erdvių muzikos fone (Jean Gilou „Visions Cosmiques“) tuose pačiuose ekranuose Čiurlionio darbai buvo gretinami su astronautų erdvėje padarytomis mėnulio ir žemės nuotraukomis (rež. T. Bogutienė). Apgailestaujant, kad to tikrai puikiai pavykusio ir požiūrį į Čiurlionio kūrybą daug kam praplėtusio vakaro plačiau komentuoti neleidžia šios skilties rėmai, tenorėčiau pabrėžti, kad ten visur aiškiai ir nedviprasmiškai triumfavo Čiurlionis, savo ruožtu niekur nesumažindamas nė rengėjų nuopelnų, nė garbės...

Buvo Čikagoje dar ir kitas minėjimas, kuriame tos pačios J. Bogutos padarytos skaidrės buvo sekmingai panaudotos. Jį miesto centre ruošė Contemporary Art muziejus (dail. J. Varnelio pastangomis). Šalia kuratoriaus Ira Licht (supažindinusio su Čiurlioniu — dailininku) didžiąją programos dalį išpildė pianistas Andrius Kuprevičius, savo kalbą iliustravęs muzika. Minėjimą gražiai įvertino ne tik mūsiškė, bet ir didžioji Čikagos spauda. Tai buvo mažiausiai pretenzingas, bet, daugelio manymu, geriausiai tikslą pasiekęs minėjimas.

Algirdas T. Antanaitis

— Kaip aplamai vertinate šių dienų religinių temų muzikinę kūrybą? Kuriais savo bruožais ji išskirtina? Ir kas naujo čia lietuviuose?

— Daug triukšmo, maža širdies. Daug pašaipos, maža išminties. Jeigu nesustosim per daug prie sacharininius blizgučius gromuluojančios komercinės pusės, kur žydelis rašo „Mišias“ pagerbti nužudytam katalikų prezidentui mažiausiai dėl to, kad pagerbtų pastarojo įsitikinimus, bet kad pasišaipydamas prisipildytų savo kišenius, tai, beieškodami ko nors rimtesnio, nuoširdesnio šioje srityje, pasijusime kaip „Mažasis princas“, beieškąs draugų. Šiandien bet kokio rimtesnio kompozitoriaus bandymas kurti religinėmis temomis, *jei tai nėra skirtas komerciniam išpardavimui, yra bandymas išieškot, atskleisti savo nuobodžiausias ypatybes...* Galite įsivaizduoti rojaus žiovulį? Vaikšto ten Mozartas, Bachas, Palestrina, Machaut — renka sau obuolius (gi dabar obuolių rinkimo sezonas) ir vienintelė muzika, kurią jie išgirsta, yra šių laikų — imprimatur — religinė muzika. Gi lietuviškame kampelyje ten dar baisiau: sėdi Sasnauskas, įsikišęs po obuolį į ausį, kad nereiktų jam klausytis tos mylimiausios iš visų lietuviškų religinių giesmių. Gi kai širdį jam skausmas suspaudžia, tada išsiima obuolį iš savo ausies, ir netrukus, vėl įsidėjęs atgal, atsidūsta: „Nejaugi neatsiras nė vieno, kuris išgelbės mane iš šios kančios. Aš galvojau, jog esu rojuje“.

(Iš pokalbio su Darium Lapinsku, *Draugas,* 1975. IX.27).

linkmė

KŪRYBOS PROBLEMA IR JURAŠAS

Šį rudenį *Į Laisvę* žurnalo išėjo 100 - 101 sukaktinis, dvigubas numeris, kuriame bene aktualiausias rašinys yra Aušros Marijos Jurašienės straipsnis, pavadintas „Kūrybos problema dabartinėje Lietuvoje“. (Minėtas straipsnis tilpo ir praeitame *Akiračių* numeryje — *Red.).* Tai jos paskaita, skaityta XXII Lietuvių Studijų Savaitėje, kuri šiais metais įvyko liepos mėnesį Verbanijoje, Italijoje.

Jurašienė bando atsakyti į klausimą, kurį jai

pateikęs ne vienas lietuvių išeivių laikraštis: „ar įmanoma tikra kūryba vadinamoje tarybinėje literatūroje partijos diktato sąlygomis?“ Ir po cituoto klausimo ji tuoj pat ir atsako: „Aš ir norėčiau sustoti ties šia problema, viena iš esminių, viena iš sunkiausių, ir, perspėju iš anksto, kad aš jos neišspręsiu, nes ją išspręsti sunkiai kas nors iš tikrųjų pajėgtų. Labai lengva ranka galima nurašyti didžiulį laikotarpį ir šaltai pasakyti, kad po karo nieko negalėjo būti ir nieko tikro bei nieko gero nėra. Galima labai atlaidžiai žiūrėti ir priimti kiekvieną žodį už gryną tiesą. Tarp šių dviejų kraštutinumų yra skaudžių pergyvenimų ir problemų didelė grandinė“. Toliau ji rašo: „Ir mes tarp savęs, mano kartos rašytojai, šitą klausimą ne kartą esame svarstę — ar geriau yra kurti galimybių ribose, ar visai tylėti, sąžiningai, išdidžiai užspausti savo galimybes ir atsisakyti, kaip yra sakoma, bendradarbiauti su primesta valdžia ir primesta valia“. Jurašienė pažymi, kad, negalėdama tos problemos išspręsti „protu ir širdimi“, ji ją sprendusi veiksmu — išvažiuodama.

Bet kiti Lietuvos rašytojai tą problemą sprendė kitaip — jie neišvažiavo ir rašė bei teberašo jų turimomis sąlygomis. Ir Jurašienė pažymi, kad jeigu jie nebūtų rašę, tai „tada mes nebeturėtume nei garsiųjų Mykolaičio - Putino sonetų, nei jo *Būties Valandos* ir *Lango,* nei Simonaitytės trilogijos, nei Grušo dramų bei naujų apsakymų rinkinių“. Ir rašė ne tik senos kartos rašytojai, bet ir jaunieji, ir Jurašienė sako, kad „patinka mums ar ne, mes nebeišbrauksime iš lietuvių literatūros nei Baltušio, nei Mieželaičio, nei Marcinkevičiaus, nei Lankausko, nei Glinskio, nei Vaičiūnaitės, nei Gedos, nei Apučio“. Žinoma, tam tikri „socialistinio realizmo“ reikalavimai dažnai neišvengiami ir dėl to tenka prisitaikyti. Bet, kaip pažymi Jurašienė, „nėra bendrų prisitaikymo taisyklių. Kiekvieno rašytojo, kiekvieno talento kelias yra skirtingas“. Ir atrodo, kad Jurašienė tam prisitaikymui randa pateisinimą. Ji rašo: „Tur būt, iš tikrųjų istorija atsilygins tiems, kurie padarė viską, ką galėjo (...) Tai nematoma daugybė žmonių, dirbančių kultūrinį darbą. Jie ne didvyriai, jie jais ir nenorėjo būti, jie pilni baimės; bet kas išdrįs mesti akmenį į žmogų, gyvenantį teroro šalyje, patologiškos baimės atmosferoj? Ir per didžiules pastangas pasirodė kūriniai, kuriais galima buvo džiaugtis. Ir tais kūriniais mokėjo ir moka džiaugtis lietuviai, kaip gal nemoka džiaugtis Vakaruose, nes dvasinių, tautinių, moralinių vertybių branginimas yra ypatingai didelis mūsų žemėje, nes tik jos palaiko viltį ir suteikia prasmę (...) Ir net tokia kūryba, kokia yra šiandien, net tokia lyrika, kokia užfiksuota šiandien, vis dėlto yra savotiškas pasipriešinimas tautos sunaikinimui, rusifikacijai, ir todėl ji verta pagarbos“.

Spėju, kad daugumas išeivijos rašytojų ar šviesuomenės aplamai sutiks su Jurašienės pagrindine išvada: net ir prisitaikymo sąlygomis yra sukurta vertingos literatūros, ir dėl to tokia literatūra, kokia ji šiandien yra, ji tautai yra reikalinga. Bet jeigu šitaip, tai tur būt tas pats pasakytina ir apie kitus menus bei menininkus. Bet kaip tada su jos vyru — teatro režisierium Jonu Jurašu? Ar nereikėjo ir jam bandyti taikytis? Juk visi kiti režisieriai prisitaikė ir net plačiai išgarsėjo, kaip pvz. Juozas Miltinis, pagarsėjusio Panevėžio teatro režisierius. Toks klausimas juo labiau kyla, turint galvoj faktą, kad teatro režisieriui emigracijoj prisitaikyti neįmanoma. Išeivijoj gali daug lengviau prisitaikyti rašytojas, muzikas, mokslininkas, bet lietuviui režisieriui išeivijoj nėra kas veikti savo specialybėj. Savo talentą kaip režisierius jis turi palaidoti amžinai. Ir jeigu Jurašas būtų likęs Lietuvoje, tai gal būtų tapęs antruoju Miltiniu, nes ir iki šiol jis jau buvo spėjęs gražiai pasireikšti.

Savo straipsnį Jurašienė baigia šitokiais žodžiais: „Ar laviruodamas tarp kūjo ir priekalo gali atsirasti toks rašytojas, toks menininkas, kaip rusų tautai atsirado Solženicinas? Kas pasakys tiesą apie šitą laiką, kurį dabar kenčia ir pergyvena Lietuva? Klausimas lieka atviras“. Jei šie žodžiai būtų taikomi rašytojui, kuris pasitraukė iš tėvynės, kad galėtų pasakyti „tiesą apie šitą laiką“, būtų suprantama. Bet Jurašas nėra rašytojas ir tos tiesos jis nepasakys. Išeivijoj jis parašė kelis straipsnius, iš kurių ilgiausias yra tame pačiame *Į Laisvę* žurnale paskelbtas liudijimas apie padėtį Lietuvoj Tarptautiniam Sacharovo vado tyrinėjimui Kopenhagoje. Tačiau šitame ilgokame pranešime jis nieko naujo nepasakė, kas nebuvo žinoma iš Čikagos *Drauge* skelbiamos „Katalikų Bažnyčios Kronikos“. Tad ir jo misija čia greičiausia bus abejotina.

Vienas šį rudenį Lietuvoje lankęsis asmuo ir kalbėjęs su Lietuvos menininkais pasakoja, kad ten daugelio apgailestaujamas Jurašo pasitraukimas. Sako, Miltinis jau senas, ir geri režisieriai Lietuvai nemažiau reikalingi, negu kiti menininkai. Ir pačios Jurašienės straipsnis verčia abejoti, ar verta emigruoti tokiems Lietuvos menininkams, kuriems pasakyti „tiesą apie šitą laiką“ emigracijoj nėra nė tokių galimybių, kokios bent iš dalies yra Lietuvoj. Todėl į Jurašienės prisipažinimą, kad ji emigracijos problemą sprendusi veiksmu — išvažiuodama (ir, žinoma, išsiveždama vyrą), o ne „protu ir širdim“, norėtųsi atsiliepti: kažin ar prieš atliekant kokį veiksmą ne geriau pirmiausia atsiklausti proto ir širdies...

A. Daugvydas

ATGARSIAI

BRAZINSKŲ VIZOS ISTORIJA

(*„Kas „išgąsdino“ Venecuelą“*, Akiračiai, *Nr.* 7 (71))

Nuo to laiko kai skambinau Dirvai pranešdama, kad dėl susidėjusių naujų aplinkybių Brazinskų kelionė į Venezuelą buvo atšaukta, esu gavusi nepaprastai daug laiškų ir užklausimų. Prie asmeniškų laiškų reikia pridėti labai įvairius mūsų išeivijos spaudos atgarsius, fragmentinius įvairių susirašinėjimų fotostatų paskelbimus, ir t.t.

Atsakydama į visus komentarus urmu, šiuomi noriu pareikšti, kad Draugo gegužės 12 dienos žinia Venzueloje jau buvo žinoma tą pačią dieną. Paskambinti telefonu iš JAV į Venezuelą trunka 10 min. ir buvo skambinta ne tiktai man.

Tuojau buvo aišku, kad dėl atsiradusios reklamos Brazinskų padėtis radikaliai pasikeitė. Tatai man buvo patvirtinta iš kelių šaltinių gegužės 13 dieną. (...).

Kas link Brazinskų, įvykę nepasisekimai Venezuelos atžvilgiu nereiškia, kad jie negalės su laiku rasti kokią kitą išeitį savo padėčiai pagerinti. Išeivijos, ir ypač JAV, lietuviai juk Brazinskų neapleis ir toliau dės pastangas jiems padėti.

Linkiu Brazinskams ištvermės, o mūsų spaudai ateityje laikytis Akiračių (duoto, bet nesekto) patarimo: ‚tyla — geriausia byla‘.

Jūratė Statkutė de Rosales

(*Dirva*, 1975.IX.18)

Jei Akiračiai *būtų tylėję, tai poniai Statkutei de Rosales dabar nereikėtų aiškintis, kad ji, o ne* Dirvos *redaktorius buvo šitos istorijos kaltininkė. Todėl nenuostabu, kad p. Rosales norėtų* Akiračių *patarimą (kad tyla — gera byla) pritaikinti spaudai, nors jis buvo skirtas Brazinskais besireklamuojantiems išeivijos „politikieriams“. Mes n i e k a d a nebuvome už tai, kad spauda slėptų informaciją* — Red.

GERAI IR NEGERAI KAD TIK „AKIRAČIUOSE“

(*„Baltijos Instituto Suvažiavimas“*, Akiračiai, 1975 m. Nr. 7(71)).

Su dideliu dėmesiu (kaip ir daug ką) „Akiračiuose“ perskaičiau (liepos mėn. laidoje) reportažą (nežinomo bendradarbio) apie šią vasarą Stokholme įvykusį Baltijos Instituto suvažiavimą, kuriame kalbėjo net Švedijos ministeris pirmininkas Olof Palme — labai kontroversinė asmenybė Amerikos - Švedijos santykiuose. Kaip iš reportažo matyti — jo pasisakymai „Baltų adresu — viltingi.

Dėlko aš noriu apie tą suvažiavimą padaryti pastabą, tai būtų štai kas: „Akiračiuose“ įdėtame reportaže pasakyta, kad lietuvių tame suvažiavime dalyvavo apgailėtinai mažai ir dėlto lietuviška tematika suvažiavimo programoje buvusi neproporcingai reta. Bet dar ir tai mane nelabai stebina.

Kuo stebiuosi — yra tai, kad Lietuvą liečiančių pranešimų tarpe (įdomesnių) tepaminėta tik Ichiro Kato (Nakaku, Yokohama — Japonijoje) M. K. Čiurlionio kūrybos įvertinimas japono akimis, paskui Aba Stražo (Haifos Universitet) dėstymas apie 1917 - 1918 m. Lietuvos Tarybą ir Dow Levino (Hebrew Universitete, Jerusalėje) pranešimas apie Pabaltijo žydų pasipriešinimą (daugiausia Lietuvoje) ginklu prieš nacius.

Tame „Akiračių“ reportaže apie tokius įdomius prelegentus ir dar įdomesnes temas tik tiek ir pasakyta. Koks didelis nuostolis lietuviui, nebuvusiam tame suvažiavime — besidominčiam kitataučių pasisakymais apie Lietuvą, jos žymiuosius žmones, įvykius — apie kuriuos mažai ar beveik nieko nežinoma pavz. (žydų priešinimasis naciams Lietuvoje).

Sakau dėlto, kad labai gerai, kad „Akiračiai“ paskelbė apie tą suvažiavimą bent tiek, kiek paskelbė. Savaime suprantama, kad „Akiračiai“ dėl savo laikraštinės (dydžio) apimties negalėjo dėlti viso tų paskaitų - pranešimų teksto, nes tokiu atveju būtų reikėję išleisti padidintą „Akiračių“ laidą.

Čia ir prienu prie kitos pastabos, kad kita vertus ir negerai, jog apie tai paskelbta tik „Akiračiuose“, kad tokių retų prelegentų kalbų, liečiančių Lietuvą bei jos žmones bei įvykius, ištisi tekstai iki šiol nepasirodė kitoje mūsų spaudoje, turinčioje ne tik pakankamai, bet ir daug kartų daugiau vietos negu „Akiračiai“.

Vl. Bakūnas

(*Naujienos*, 1975.IX.9)

DRAUGIŠKA PROGRESYVIŲJŲ MEILĖ — ATSILIEKANTIEMS

(*„Baltijos Instituto Suvažiavimas“*, Akiračiai, 1975 m. Nr. 7(71))

Vl. Bakūnas iš Los Angeles „Naujienų“ rug-

(tęsinys 15 - me psl.)

ČIURLIONIO ŠIMTMETIS

Kai prieš maždaug trejetą metų Lietuvos komunistų partijos centro komitetas priėmė nutarimą ryšium su artėjančia didžiojo lietuvių muziko ir dailininko Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gimimo 100 metų sukaktimi, tai mums, Vakaruose gyvenantiems, toks Partijos nutarimas nuskambėjo kaip pastanga Čiurlionį panaudoti komunizmo propagavimui. Iš tikrųjų tai reiškė tik leidimą šią sukaktį iškilmingai paminėti. O kad tokį „leidimą" suteikė ne vyriausybė, bet partija, tai tik pailiustruoja tenykštę gyvenimo tikrovę, kurioje kiekvienas bent kiek reikšmingesnis ir viešesnis įvykis galimas tik Partijai jį palaiminus.

Rašydama apie Čiurlionio sukakties iškilmingumą tenykštė komunistinė (kitokios nėra) spauda ypatingai pabrėžė faktą, kad Čiurlionio minėjimai pradėti ir užbaigti Maskvoje, atseit — sovietinio pasaulio sostinėje. Maskvoje ta proga buvo išleistas specialus pašto ženklas su Čiurlionio atvaizdu ir užrašu (rusiškai ir lietuviškai). Vilniuje atspausdintas specialus vokas oro pašto laiškams su dail. P. Rauduvės pieštu Čiurlionio atvaizdu.

Čiurlioniui buvo skirtos kelios radijo ir televizijos laidos — tiek vietinės, tiek ir centrinės (t.y. iš Maskvos).

Maskvietis Feliksas Rozineris daugeliu požiūrių įdomiame straipsnyje apie M.K. Čiurlionio antrąjį šimtmetį (*Kultūros barai,* 1975, Nr.8) rašo, kad „Čiurlionio populiarumas mūsų šalyje, už jo gimtosios Lietuvos ribų, šiandien itin išaugęs". Įdomu, kad Sov. Sąjungoje pavieniai kultūrininkai Čiurlionį prisimindavo netgi Stalino laikais. Pavyzdžiui, 1941 metais miręs leningradietis Michailas Goudletas parašė eilėraščių ciklą „Zodiaką" — nuostabiai gilų Čiurlionio vaizdų filosofinį įprasminimą. Šie eilėraščiai tačiau pirmą kartą išspausdinti tik... 1973 metais *Nemuno* žurnale. Išvis, pirma proga platesniam kultūrininkų sluoksniui susipažinti su Čiurlioniu atsirado tik po Stalino „nuvainikavimo". 1956 metais žurnalas *Sovetskaja muzika* išspausdino J. Čiurlionytės apybraižą apie Čiurlionį kompozitorių, o taip pat ir keletą jo paveikslų reprodukcijų.

1961 metais Vilniuje išleistas Čiurlionio darbų albumas. Apie jį Rozineris minėtame straipsnyje taip rašo:

— „Šių eilučių autorius gerai prisimena, kaip Maskvos jaunimas, studentai ir vyresnės kartos žmonės tą albumą sutiko tarsi stebuklą, tarsi atradimą, kurį pagal poveikį žmonių protams drįsčiau palyginti su visai kartai iki tol beveik nežinomų prancūzų impresionistų atradimu".

Čiurlionio populiarumą ir jo minėjimų iškilmingumą Maskvoje ir kitur Lietuvos spauda ypatingai pabrėžia. Štai, *Literatūra ir menas* (1975.X.11) rašo:

— „Didžiulį pasisekimą turi Čiurlionio paveikslų paroda Valstybinėje Tretjakovo galerijoje — šioje brangioje didžiausių mūsų šalies dailės vertybių saugykloje. Parodą jau aplankė 150 tūkstančių žmonių, kurie valandų valandas stovėjo didžiulėse eilėse, kad patektų į sales, kuriose eksponuojama daugiau kaip 60 Čiurlionio paveikslų..."

Apie Čiurlionio kūrybą rašė tur būt visi Lietuvos laikraščiai ir žurnalai. Lietuviai autoriai, tačiau tik labai santūriai ir nedrąsiai užsimindavo apie Čiurlionio vietą šiandieninėje meno sampratoje, pabrėždami jo kūrybos liaudiškumą ir fantaziją. Tokie apibūdinimai, žinoma, nedaug ką tepasako. Liaudiškumas juk vartojamas net ir „socialistiniame realizme" — Sov. Sąjungoje oficialiai privalomoje meno srovėje. Tuo tarpu Čiurlionio kūryboje ieškoti „socialistinio realizmo" būtų truputį juokinga. Niekas jo, ačiū Dievui, ir neieškojo. *Kultūros baruose* (Nr. 9, 1975) žymus sovietų menotyrininkas Aleksiejus Sidorovas (gimęs 1891 m.) prisimena, kaip Čiurlionis buvo aiškinamas Maskvoje 1907 - 11 metais. Atmetęs beveik visus tuos aiškinimus (Čiurlionis ne simbolistas, ne fantastas, ne dailės ir muzikos sintezės ieškotojas) autorius palieka jam paslaptingo, nuostabaus ir dar nesuprasto dailininko etiketę. Tur būt kad maždaug taip ir yra. Juk taip dažnai apibūdinami ekspresionizmo ir abstrakčios tapybos pradininkai...

Didieji menininkai visada laužo sustabarėjusią gyvenimo rutiną, dogmoje sustingusį ideologinį standartą, tradicijos biurokratišką viešpatavimą. Jie būna nesuprantami. Mažos tautos dideliems genijams net ir po mirties nėra laiko ilsėtis ramybėje — Čiurlionis ir šiandieną savo krašte plečia žvilgsnį į meną saistančius varžtus.

Ir netik šiandieną. Savo laiku konservatyvių pažiūrų A. Jakštas priekaištavo, kad Čiurlionis „nenupiešė nė vieno lietuviško veido, nepaliko net savo žmonos bei vaiko portreto. Kas sava, kas lietuviška, kas artima — jam buvo nemiela; egzotiškumas, keistumas — tai jo idealas!". O rusas Aleksiejus Sidorovas, 1975 metais rašydamas *Kultūros baruose,* pabrėžia Čiurlionio tautiškumą, kuris jo netgi visiškai negąsdina: „Jo ryšys su Lietuvos kraštu ir tauta yra brangus ir mums visiems".

PRO MŪSŲ PRIZMĘ

ŽVILGSNIS Į LIETUVĄ

KRIZĖ OPEROS TEATRE?

Spalio 18 d. *Literatūra ir menas* išspausdino pasikalbėjimą su naujuoju Lietuvos TSR Valstybinio akademinio operos ir baleto teatro direktorium ir meno vadovu, TSRS liaudies artistu Virgilijum Noreika.

Šiame pasikalbėjime yra pora įdomių smulkmenų. Viena jų, tai naujojo direktoriaus pareiškimas, kad naujuose operos rūmuose turima sunkumų su akustika: „su jos kaprizais nepavyksta susidoroti iki šiol; laukiame nesulaukiame, kol projektuotojai pagaliau imsis taisyti savo klaidas...". Gandai, pasirodo, buvo ne be pagrindo.

Antroji dėmesio verta žinia, tai naujas teatro vyriausias dirigentas, kuriuo paskirtas didelių muzikinių gabumų tačiau dar jaunas dirigentas J. Aleksa.

Pokalbyje neužsimenama nei apie buvusį teatro direktorių V. Laurušą, nei buv. dirigentą V. Viržonį, nei apie šių netikėtų pasikeitimų operoje priežastis. Viena betgi aišku — operos teatras pergyvena didelius sukrėtimus, o apie jų priežastis kol kas galime tik spėlioti.

Vienas iš pirmųjų klausimų šitokiuose spėliojimuose — kodėl teatro vyriausiuoju administratoriumi paskirtas žinomiausias solistas, dar tebesantis pačioje dainininko karjeros viršūnėje. O be to V. Noreika jau ir taip neša milžinišką darbų krūvį. Šalia nuolatinių operos spektaklių jis dar dažnai dainuoja Maskvos bei kituose Europos teatruose, ruošia tradicinius koncertus filharmonijoje, šiuo metu ruošiasi gastrolėms Vokietijoje, Vengrijoje, Japonijoje...

Antras, nemažiau įdomus klausimas — kaip ilgai Noreikai teks aukotis administratorių dievui ir kaip ilgai jis tokį krūvį išveš. Ir už kieno nuodėmes...

NAUJA ENCIKLOPEDIJA

Reklaminis aplankas skelbia, kad jau atiduota rinkti spaustuvei *Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos* pirmoji knyga. Ją žadama išleisti dar šiais metais.

Naująją enciklopedija sudarys 12 knygų. Joje bus apie 70 tūkst. straipsnių, 18000 iliustracijų, 800 žemėlapių. Kiekvienos knygos apimtis — 640 puslapių, tiražas 60000 egzempliorių, kaina 7 rubliai.

Šioji enciklopedija bus universalaus profilio informacinis leidinys apie pasaulį. Joje žadama nekartoti ištisai 1966 - 1971 metais išleistoje *Mažojoje liet. tar. enciklopedijoje* paskelbtos informacijos apie Lietuvą. Tačiau ir apie Lietuvą naujojoje enciklopedijoje žadama talpinti naujos informacijos.

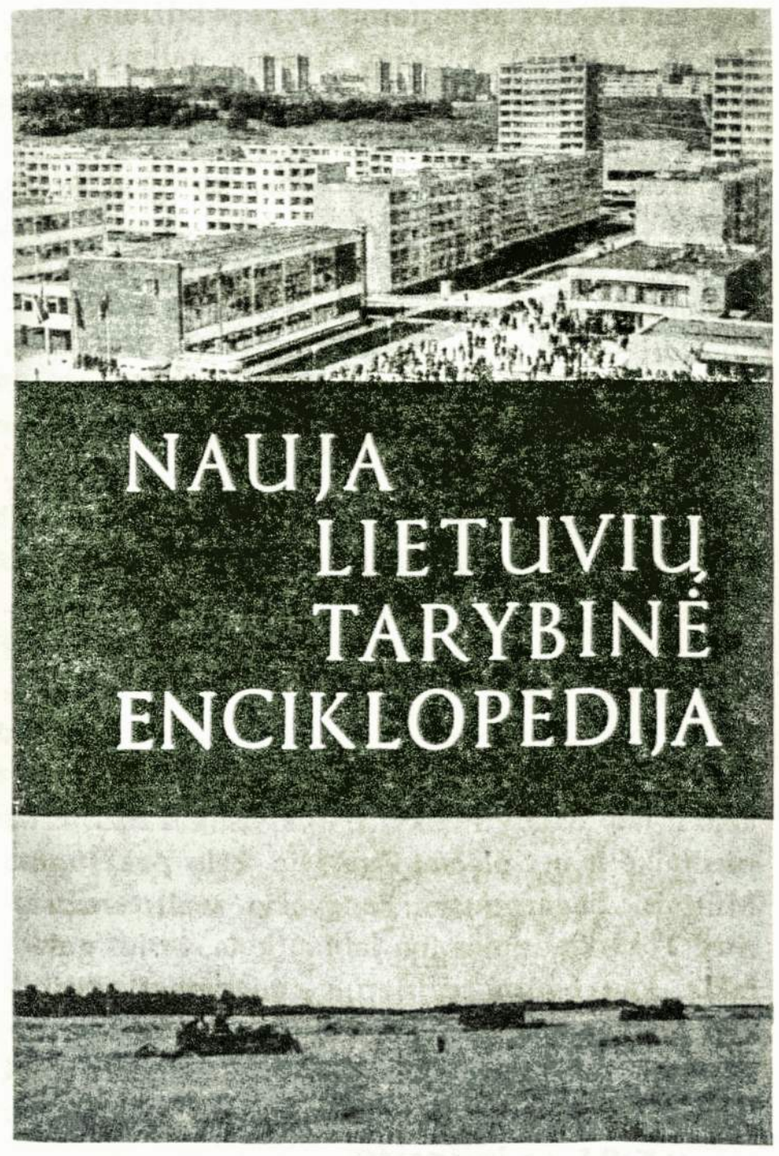

Nutarimas leisti šią enciklopediją padarytas 1971 m. liepos 2 dieną. Tuokart buvo nutarta leisti 8 - nių tomų enciklopediją, kuri jau spėjo „paaugti“ iki 12 - kos knygų. Enciklopedijos redakcinę tarybą sudaro 41 asmuo. Vyriausiuoju redaktoriumi paskirtas Jonas Zinkus.

Zinkus 1935 m. baigė Kėdainių gimnaziją ir metus laiko Kaune studijavo teisę. Tuo pačiu metu priklausė pogrindžio komunistų partijai ir 1939 m. pakliuvo į kalėjimą. Vėliau kariavo Raud. armijoje, dirbo žurnalisto ir partijos istoriko darbą. Nuo 1965 m. Vilniaus universitete dėsto vad. „proletarinę literatūrą“.

Šia proga įdomu pastebėti, jog iki šiol Lietuvos spaudoje buvo visai neužsimenama nei apie J. Kapočiaus išeivijoje išleistą bostoniškę enciklopediją (kurią, lygindami su Mažąja tarybine liet. enciklopedija kai kas juokais pavadina didžiąja antitarybine) nei apie nepr. Lietuvoje leistą *Lietuviškąją enciklopediją*. Tik dabar, recenzuojant *Mažąją tar. liet. enciklopediją*, *Komunisto* 1974 m. 12 - me numeryje išdrįsta paminėti, kad 1933 - 41 metų laikotarpyje išleista 10 *Lietuviškosios enciklopedijos* tomų, kuriuose „atsispindėjo jos leidėjų buržuazinės ideologinės tendencijos“.

Tendencijos, žinoma, yra blogas dalykas. Ne dėl buržuazinių, o greičiau dėl tarybinių tendencijų neseniai teko „išeiti į pensiją“ ir *Enciclopaedia Britannica* redaktoriui Warren E. Preece. Atrodo, kad šis berods 52 metų amžiaus vyras už tokį ankstyvą išėjimą pensijon turėtų būti šiek tiek dėkingas ir išeivijos lietuviams...

REPLIKA PRIE REPLIKOS

Katilas puodą išprausė

Vadinamasis atviro žodžio mėnraštis „Akiračiai“ į Tarybų Lietuvos gyvenimą žiūri pro aprūkusius stiklus. Tiesa, dėl išeivijoje smarkiai pasikeitusių nuomonių aklinai juodi akiniai darosi nebe patogūs. Todėl ir akiratininkai savo antitarybinius išvedžiojimus stengiasi pridengti bent figos lapeliu. Jie sakosi esą liberalūs, tolerantiški, jie, girdi, viską vertiną objektyviai. Dar daugiau — laikas nuo laiko akiratininkai pasišaipo iš savo kolegų, kurie daro tą patį, tik senovišku, primityviu būdu.

Neseniai tokią kolegišką pirtį „Akiračiai“ surengė Čikagoje leidžiamam „Sandaros“ laikraštukui, kuris „ištikimai tarnauja nėgausiai savo skaitytojų auditorijai ir jų skoniui“ ir kuris, pasak akiratininkų, „liko nepasikeitęs nuo tų laikų, kai į šį kraštą važiavo pirmieji ateiviai.“

Iš tiesų, dėl kokio nors „mažmožio“ sandarininkai savo pozicijų keisti nemėgsta. „Akiračiai“ pasigardžiuodami pasakoja:

„Be kitokių žinių, žinelių, Sandara kartais pabando komentuoti politinius įvykius ir tarybinės Lietuvos gyvenimą. Š. m. gegužės 2 d. Sandara (Nr. 14) pirmame puslapy paskelbė žinią apie seniai pastatytą ir visiems žinomą elektros stotį prie vad. Kauno jūros, kuri aprūpina plačias apylinkes elektros energija. Tik Sandaros redaktoriai sugalvojo tą stotį sugriauti ir paskelbė štai kokią žinią.“

Toliau „Akiračiai“ su visomis rašybos klaidomis pacituoja „Sandaros“ paskelbtą žinutę „Projektas įrengti elektros stotį prie Nemuno arti Kauno neišdegė“. Iš tiesų, nebe dažnai net reakcingosios išeivijos spaudoje pasirodo tokių „perlų“. Juoko dėlei paskaitykime porą pastraipų: „Pradėdami tą projektą jie užplūdė Nemuno vandeniu didelius derlingus plotus žemės, pavadindami juos Kauno jūra. Praslinkó keli metai, bet projektas pasiliko ant popierio.

Po 15 metų komunistų laikraštis Tiesa prisipažino, kad elektros stotis dar nepradėta statyti, o Kauno mariose užvaisinta žuvų, kurias dabar valdiški žvejai meškerioja.“

Ką ir besakytil Net „tolerantiškieji“ akiratininkai neiškentė ir šokosi savo kolegas vanoti: „Žmonėms, kurie tik šitaip besugeba „informuoti“ savo skaitytojus, reikėtų pagalvoti, ar ne laikas poilsio. Nes šitokia rašliava daro gėdą ne tik jos autoriams, bet ir visai išeivijai“.

Šventa teisybė! Pridurkime tik viena: labai dažnai apie savo rašinius reikėtų pagalvoti ir „Akiračių“ autoriams. Tariamasis figos lapelis apgauna nebent tokius pat, kurie žvelgia pro suodžiais aprūkusius akinius.

R. U.

(*Gimtasis kraštas*, Nr. 45,1975.XI.6)

KEISTAS PRAŠYMAS

Poetas Juozas Macevičius, seniau iš širdies eiliuodavęs poemas Stalinui („Laiškas Vadui, 1952) dar vis sugeba rašyti pagal konjunktūros reikalavimus. Skaitytojui todėl kartais nelengva nuspręsti, kur jo eilėraščiuose pasibaigia agitacinė poezija ir prasideda poetinė agitacija. Lapkričio 7 - tos *Literatūroj ir mene* išspausdintas bevardis Macevičiaus eilėraštis nustebina keista ir netikėta pabaiga:

Nesakykite
kad mes perdaug seni
Ir jau taip nuo metų suvaikėję,
jeigu prašom:
— Užsigrūdinkit gyvenimo ugny
ir tarnaukit Revoliucijos idėjai

Šitokių keistų prašimų šiandien nereikėtų, jeigu revoliucijos idėjos nebūtų smarkiai sukompromitavęs Stalino „asmenybės“ kultas. To paties, kuriam anksčiau tas pats Macevičius „iš meilės“ laiškus rašinėjo.

O dėl revoliucijos tai be reikalo jaudinasi poetai stalinistai. Revoliucijos keliu atsikračiusi tamsių ir bukapročių carų priespaudos Rusijos liaudis būtų jau seniai pasilaikiusi tai, kas revoliucijoje gera ir atmetusi tai, kas bloga. „Asmenybės“ kultas šį natūralų istorijos procesą tik sulėtino. Tad gal ir gerai, kad buvusieji šitos „asmenybės“ garbintojai jaučia pareigą aiškintis ir teisintis. Tik, žinoma, ne suvaikėjimas čia kaltas buvo...

KAIP GAUTI DEFICITĄ

Lapkričio 7 - tos *Literatūroje ir mene* kažkoks „ -rs -“ rašo, jog Kaune, Rotušės aikštėje, ant stulpo kabo štai koks skelbimas: „Parduodu Drezdeno Čiurlionį, kas padarys bulgariškus kailinius“.

„Drezdeno Čiurlionis“ šiame skelbime reiškia G. Vaitkūno Ryt. Vokietijoje išleistą knygą — albumą „Čiurlionis“. O „padaryti bulgariškus kailinius“ reiškia sudaryti galimybę šį daiktą nusipirkti. Pasak žinutės autoriaus, „Kaune (o gal ir Vilniuje) už vokiškąjį „Čiurlionį“ gali gauti bet kokį defecitą...“.

O „gauti deficitą“ tur būt reiškia susirasti geriau lietuviškai mokantį redaktorių, kuris šitokių kalbos „perlų“ nepraleistų neištaisęs. Kaip matyt iš šios žinutės, lietuvių kalba kartais sušlubuoja ne vien mėgėjiškuose *Akiračiuose*, bet taip pat ir profesionalioje *Literatūroje ir mene*.

(z.v.r.)

Viena įdomesnių Elektrėnų ežero ir jėgainės nuotraukų (iš Švyturio, *1975 m. 17 Nr.)*

GINČAS REDAKCIJOJE

VIS TAS LIETUVIŠKAS KUKLUMAS

Liepos mėn. *Akiračių* iš 16 straipsnių septyni yra nepasirašyti. Pagal šio laikraščio tradiciją iki šiol nebūdavo pasirašinėjami pokalbiai (kur redakcijos bendradarbio rolė tik antraeilė ir pirminis autorius savaime akivaizdus), taip pat šalia buldogo dedama humoristinė, o kartais tik piktai emocinė išeivių gyvenimo atkarpėlė, na, ir vedamasis. Aritmetika sako, kad šiame numeryje yra penki „vedamieji": vienas pradžioje apie Vietnamą, likusieji — atviro žodžio mėnraščio pabaigoje. „Vedamųjų" infliacija ar spaudos anonimiškumas dar problematiškesnis, kai pirmajame puslapyje Viktoras Nakas vanoja vyresniosios kartos lietuvius už neturėjimą demokratinės spaudos tradicijų. Ar tie tariami „vedamieji" yra to teigimo iliustracijos?

Priimant pirmojo puslapio vedamąjį tikruoju, kyla keturi klausimai, kodėl galiniai straipsniai liko anoniminiais.

16 puslapio Baltijos instituto suvažiavimo reportažas tikrai nėra antrasis „vedamasis" — dėl savo žanro. Gi gėdytis savo parašo po straipsniu taip dailiai iliustruotu (tai retai būna *Akiračiuose*), tikrai nėra pagrindo.

15 psl. rašoma apie kunigus Jušką, lankantį savo „išdilusias pėdas" (*Draugas)* Lietuvoje, ir Garšvą, redaguojantį *Draugą.* Jeigu tos dvi straipsnio citatos iš *Gimtojo krašto* ir *Draugo* yra tikslios, tai ko gi slėptis po mamos sijonu. Jeigu buvo suabejota dėl drąsiai formuluotų straipsnį baigiančių išvadų, tai dėl straipsnio anonimiškumo tomis išvadomis suabejos ir skaitytojas.

13 psl. Brazinskų išvykoje *in spe* į Venecuelą minimi *Dirvos* Gedgaudas, Pasaulio bendruomenės Nainys, Venecuelos LB Venckus ir ELTA. Iš to rašinio sektų, kad, jei Nainys iš anksto nebuvo perspėtas dėl Brazinskų tūro slaptumo, tai kaltininkė yra ELTA, pavėlavusi duoti instrukcijas laikraščiams. Todėl neaišku, kodėl čia buvo reikalingas vis tas lietuviškas kuklumas nepasirašyti po darbu. Tuo labiau, kad tame pačiame straipsnyje šaipomasi iš ELTos instrukcijos, klasifikuotos „slaptai".

12 psl. „Bičiuliška istorija" apie Lietuvių fronto bičiulį dr. Antaną Maceiną, gavusį Lietuvių fondo stipendiją, ir kitus LF bičiulius skirsčiusius fondo šiemetinį pelną. Patikint *Draugo* tikslumu, čia naiviais nemokšomis pristatoma pelno skirstymo komisija, paskyrusi stipendiją už v a d o v ė l į „Filosofijos kilmė ir prasmė", kad „šiais neramiais laikais vykstant perversmui prieš nusistovėjusias moralines tradicijas, lietuvių jaunesniajai kartai trūksta literatūros, kuri padėtų formuoti asmenybę ir stiprintų charakterį". (Ar vadovėliais stabdomi perversmai, jei patikėti, kad tai ištiesų vadovėlis kokiu tai klasifikuoja, ar tik cituoja „Bičiuliškos istorijos" autorius? Ar tos tradicijos, į kurias įeina ir materialistinis kapitalizmas, ištisai remtinos? Ar komisijai nėra žinomos Maceinos „Buržuazijos žlugimas" ir „Socialinis teisingumas", kuriuose daug dabarties buržuazinių tradicijų yra smerkiamos?). Vien tokį skirstytojų logikos ir formulavimo perliuką suradęs laikraštininkas neturėtų gėdytis po juo pasirašyti. Tame pačiame straipsnyje tolimesni teigimai yra mažiau įtikiną. Ar, ištiesų, Fondas vartoja dvi procedūras: rašoma, kad Maceinai paskyrė stipendiją pagal prašymą, gi kitų filosofų veikalai pagal *Akiračių* straipsnio autorių turėtų būti užsakomi paties Fondo. Rašoma, kad Maceina savo gautas lėšas turėtų pasiūlyti kitiems dviems t o s p a č i o s i d e o l o g i j o s pavardėmis išvardintiems jaunesniems filosofams (nėra žinoma, ar jie tokių stipendijų yra prašę; vienas jų rašo a p ž v a l g i n į veikalą savo universitetui apie Dewey). Pagaliau, Maceina savo kadaise rašytame straipsnyje nesiūlo filosofijos stipendiją skirti t i k jaunesniesiems. „Bičiuliškos istorijos" autoriui yra žinomi ir kiti ne t o s p a č i o s i d e o l o g i j o s jauni humanitarai. Ar tos autoriaus pasirinktos pavardės nėra tik įvarymui pavydo kylio tarp bendraminčių? Be to, jauni lietuviai mokslininkai ir net studentai nėra užmirštami Lietuvių Fondo jau nuo 1971 metų, kai stipendijos buvo skiriamos studijavusiems ir dėsčiusiems lituanistiką University of Chicago Eglei Juodvalkytei, kuri ten studijas baigė B.A. laipsniu, Romui Kinkai ir Elenai Bradūnaitei. Ir šiemet šalia dr. Maceinos 2000 dol. yra paskirta ir 2800 dol. dar studijuojantiems. Tad, kodėl Maceina turi perleisti savo stipendiją kitiems. Perleidimo idėja yra įdomi savo naujumu — dar nepraktikuota ar retai praktikuojama, tad kodėl autoriui novatoriui po tokiu išradimu nesuraizgyti savo parašo. Nepasirašius sudaromas įspūdis, kad tai redakcijos nuomonė, o tai neatitinka tiesos.

Pirminė straipsnio antraštė „Duoneliautojai ar tremtiniai" (cituota iš A. Maceinos) suponuoja, kad stipendiją priimąs autorius yra duoneliautojas — taigi emigravęs dėl geresnio materialinio gyvenimo ar tokiu tapęs vėliau. Kokios išlikimo galimybės Lietuvoje per pirmuosius pokario metus turėjo būti aktyviai politikoje ir nemarksistinėje filosofijoje pasireiškusiam? Palyginimui primintinas Lietuvoje likęs *Naujosios Romuvos* žurnalo redaktorius ir taip pat universiteto docentas Juozas Keliuotis. Jis Stalino laikais du kartus sėdėjo kalėjime, po to per visą okupacijos laiką išspausdino, berods, vieną straipsnį ir atliko kelis knygų vertimus. Lengva švaistytis žodžiais pasislėpus už anoniminės (ar redakcijos?) tvoros.

Ir šios replikos autorius prieš eilę metų kartais pasiduodavo tam lietuviškam kuklumui ir yra nepasirašęs po keliais straipsnių įvadais — kartą ir po vienu diskusiniu. Gyvendami mokomės. Bent dauguma. Apie anonimiškumą *Akiračiuose* jau buvo minėta viename 1969 metų numeryje. Kadangi ten nebuvo minėti straipsnių pavadinimai, rašinys praėjo negirdomis. Anoniminių straipsnių su asmenų kritiškais vertinimais po to buvo ne vienas, ir ne tuzinas. Kiek ir ką paveiks šis straipsnis, pamatysime jį išspausdinus.

Donatas Bielskus

KRITIŠKA PASTABA

„NEKLAIDINGŲ" RECENZIJŲ CITATOS „KLAIDINGASIAS" NUTYLINT

Liepos mėn. *Akiračiuose* tilpo pasikalbėjimas su smuikininku Izid. Vasyliūnu. Išskyrus vieną trumpą užuominą, jame visai nebuvo keliamas jo ir sūnaus atliekamų koncertų meninio lygio klausimas. Užtat rugsėjo numeryje jį kelti ėmėsi Donatas Bielskus. Nors ir apeliuodamas į išmintį bei vilkdamas savo rašinėlį į etinio orumo skraistę, Bielskus galų gale tepatenkino tik paprastą, kito žmogaus kraujo kvapu mintantį žmogiškąjį smalsumą. Būtent, lietuvių tarpe plačiai paskleidė žinią, kad Vasyliūnai iš *New York Times* susilaukė sensacingai aršios recenzijos.

Savaime aišku, tas vienas faktas neduoda pagrindo jokiai išvadai apie Vasyliūnų muzikavimo kokybę aplamai. Juk nėra pasaulyje tokio dažniau pasirodančio menininko, kuris bent kartą savo karjeroje nebūtų sumaišytas su žeme. Jei Bielskui iš tikrųjų būtų rūpėję visapusiškiau informuoti skaitytojus, jis būtų turėjęs paskelbti bent keletą įvairių atsiliepimų, pirmiausiai dar pasitikrinęs, kad jie būtų daugiau mažiau reprezentatyvūs. Tik tuomet būtų galima daryti įdomesnę išvadą apie tai, kaip ir kokie kritikai vertina Vasyliūnus. Žinoma, toks medžiagos surankiojimas ir apdorojimas jau pareikalautų rimto žurnalistinio darbo.

Būtų labai įdomu ir gražu, jei Bielskaus cituotajai žiauriai *New York Times* recenzijai galėčiau priešpastatyti tokią, kuri Vasyliūnus įstatytų į genijų draugiją padangėse. Tokios po ranka neturint, reikia pasitenkinti *Boston Globe* dienraščio recenzento Richard Buell kritika (1974 m. gruodžio 18 d.), aptariančia koncertą, kuriame Vasyliūnai atliko lygiai tą pačią programą, kaip ir nelaimingame New Yorke. Be tam tikrų kritiškų pastabų, bostoniškis recenzentas rado daug kuo Vasyliūnus pagirti. Jis rašo, jog „Beethoveno es - dur sonatoje (op. 12, nr. 3) Vasyliūno smuikavimas priminė vėlyvesnįjį Bronislaw Hubermanną tiek savo pastoviu, lygiu intensyvumu, tiek ir savo virpėjimu bei ant krašto kybančia intonacija". Šita dviašmenė pastaba ir buvo pati nepalankiausia visoje recenzijoje. Komentuodamas Kačinsko sonatos išpildymą, Buell pastebėjo, jog „reikalai žymiai pasitaisė", o aptardamas Respighi sonatą (kurią, beje, kaip muzikinį veikalą smarkiai išpliekė), išsitarė, kad čia „atlikėjams geriausiai sekėsi perteikti... kompozitoriaus intencijas" ir kad „visa tai negalėjo nesukelti efekto". Pati recenzija užvardinta: „Vasyliūnas had rapport" (lietuviškai galima būtų sakyti: „Vasyliūnas susilaukė simpatijos").

Įdomiausia gi, kokiu dideliu skirtumu *New York Times* ir *Boston Globe* recenzentai aptaria Kačinsko sonatą. Pirmasis ją nuvertina, sakydamas, jog ji jam sudariusi „trečiarūšiškumo" įspūdį. Gi Bostono kritikas štai ką pasako:

„Ši sonata skambėjo kaip gerai sukonstruotas ir „smuikininkiškas" veikalas, ir jos emocingas tonas bei dramos pajautimas būtų galėjęs gimti iš hipotetinio kompozitoriaus, vardu Bartemithkovitch".

Pastarasis išsireiškimas — tai žaismingа aliuzija į Bartoką, Hindemithą ir Šostakovičių, kurių įtaką recenzentas jautė Kačinsko sonatoje. Įdomu, kad niujorkiškis kritikas tų įtakų neįžiūrėjo, bet už tai jam „vietomis prisiminė Prokofjevas". Taigi, du kritikai, kuriuos reikia laikyti kompetetingais, visiškai nesutaria nei veikalo vertės, nei jo dvasinės giminystės klausimu.

Tad, atsargiai su pavienės recenzijos citavimu, nežiūrint, ar ji ledinė, drungna ar karšta!

Mykolas Drunga

ATGARSIAI

(atkelta iš 11 psl.)

sėjo 9 d. nr. savo „Pastabose iš toli“ skundžiasi, kad mūsų spaudoje nebuvo rašyta apie Stockholme įvykusią Baltų instituto Skandinavijoje konferenciją. Esą apie tai paskelbė tik „Akiračiai“. (...).

Tenka pasakyti, kad apie konferenciją buvo „Drauge“ ne kartą rašyta, o liepos 12 d. „Draugo“ kultūriniame priede buvo išspausdintas dr. J. Lingio platus reportažas, detaliai pavaizduojąs suvažiavimo eigą ir trumpai nupasakojąs paskaitų turinį. Tame reportaže yra ir toks sakinys: „Paskaitos bus Instituto išleistos atskiromis knygomis, kaip ir praeitą kartą“.

Taigi reikia skaityti ne tik idejomis ir laiku atsiliekančius „Akiračius“ ar kultūriniais reikalais nesirūpinančiais „Naujienas“, bet ir kitą spaudą, tada nereikės skųstis reikalais, kurie jau paskelbti buvo prieš porą mėnesių.

M

(*Draugas*, 1975.IX.13)

LIETUVIŲ SPAUDOJE TAI NAUJIENA

(„*Ko mes tikimės iš išeivijos*“, Akiračiai, 1975 m. Nr. 2 (66))

Pastaruoju laiku išeivijos spaudoje pasirodė keletas straipsnių, kuriuos parašė naujieji išeiviai ar disidentai iš Lietuvos. Į tuos straipsnius reikėtų atkreipti rimtą dėmesį. Panašių straipsnių būdavo kitų tautybių išeivijos spaudoje, bet lietuviuose tai naujiena.

Akiračiuose (Nr. 2, 1975) buvo atspausdintas straipsnis „Ko mes tikimės iš išeivijos“, kur rašoma apie galimybes Lietuvoje ir, ryšium su tuo, tėvynėje gyvenančiųjų uždavinius.

(*Keleivis*, 1975.IX.9)

Klausimas — ko Lietuva tikisi iš išeivijos — buvo svarstomas Santaros - Šviesos suvažiavime Tabor Farmoje š. m. rugsėjo 6 d. Kaip pastebėjo tam reikalui sudarytam simpoziumui vadovavęs dr. Z. Rekašius, ta tema prieš pusę metų Akiračiuose jau rašęs tūlas Ženklys, bet sukėlė tik diskusijas apie savo asmenį. Būtent, ar jis iš tikro gyvena Lietuvoje, ar tik apsimeta. Iš esmės Ženklio iškeltas klausimas sutikęs visuotiną tylą, kurią galima būtų išversti kaip atsakymą, kad nieko nesitikėk.

(vm)

(*Dirva*, 1975.IX.18)

laiškai

Gerb. Redaktoriau,

University of Michigan — Dearborn lietuvių studentų skyriui, kurį prieš tris metus įsteigiau ir iki šiol vadovavau, pavyko gauti iš universiteto vadovybės kambarį - skaityklą ir piniginę pašalpą. Tuo pasinaudodami norime savo narius galimai plačiau supažindinti su lietuviška spauda išeivijoje. Mūsų patirtimi, daugumas studentų žino tik tuos kelis laikraščius, kuriuos jų tėvai skaito. Platesnis lietuviškos spaudos pažinimas, tikime sukels norą į ją įsigilinti, ją pamilti ir tapti ne tik jos nuolatiniu skaitytoju, bet ir bendradarbiu.

Piniginę pašalpą nutarėme panaudoti užsakant penkioliką lietuviškų laikraščių ir žurnalų, tame tarpe ir Jūsų leidžiamą.

Prisiunčiu čekį 6 dol. už *Akiračių* prenumeratą.

Su pagarba,
Jonas Vytautas Dunčia
Skyriaus Valdybos Pirmininkas

SVARBIŲ ŽMONIŲ PASIVAIKŠČIOJIMAI

SUDIEV! AŠ IŠEINU...

Pranešu, kad aš, Birutė Kemežaitė, iš Reg. JAV L. B - nės Vidurio Vakarų Apygardos pirmininkės pareigų ir iš L. B - nės organizacijos visiškai pasitraukiu.

Prašau jokiais L. B - nės reikalais daugiau į mane nesikreipti.

BIRUTĖ KEMEŽAITĖ

(*Naujienos*, 1975.IX.8)

Drausmės sargyboje.

Pranešu, kad nuo šios dienos išstoju iš JAV LB VII Tarybos narių.

Jau kuris laikas LB vyksta krizė ir vis labiau ryškėja joje skilimo plyšys. Tačiau ir paskutinėje Tarybos sesijoje Clevelande visai nebuvo ieškota būdų, kaip atgauti L. B - nei pasitikėjimą plačioje lietuvių visuomenėje ir kaip grąžinti jai visus lietuvius apimančios organizacijos pobūdį.

Prieš tarybos sesiją mano viešas pasiūlymas, kaip reikėtų bandyti eiti prie LB vienybės atstatymo, visai nebuvo svarstomas. O aš pats sesijoje negalėjau dalyvauti dėl sūnaus labai sunkios ir kritiškos ligos.

Neteko pastebėti, kad ir krašto valdyba būtų parodžiusi ryškesnių pastangų L. B - nėje atsiradusiai krizei pašalinti.

Todėl tokiose aplinkybėse mano pasilikimas šioje septintoje taryboje darosi beprasmis ir nereikalingas.

Noriu tikėti, kad kitai tarybai, aštuntąjai, gal pavyks L. B - nę vesti keliais, einančiais į vienybę ir į susitarimą su kitomis bendrinėmis organizacijomis.

Su gilia pagarba,

Dr. Leonas Kriaučeliūnas

1975 m. rugpiūčio mėn. 15 d.

(*Laisvoji Lietuva*, 1975.VIII.28)

Todėl nuo rytdienos vidudienio pasitraukiu iš prezidento pareigų.

R. Nixon

U. S. POSTAL SERVICE

Corrected STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION

(Act of August 12, 1970: Section 3685, Title 39, United States Code

1. TITLE OF PUBLICATION	2. DATE OF FILING
AKIRACIAI	24 Nov.75 REV.
3. FREQUENCY OF ISSUE	3A. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE
Monthly except August and December	$ 6.00

4. LOCATION OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, city, county, state and ZIP code) (Not printers)
6821 South Maplewood Av., Chicago, Il. 60629

5. LOCATION OF THE HEADQUARTERS OR GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHERS (Not printers)
Same

6. NAMES AND ADDRESSES OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR

PUBLISHER (Name and address)
Viewpoint Press, Inc. · (same as above)

EDITOR (Name and address)
Karolis Drunga, same

MANAGING EDITOR (Name and address)
Karolis Avizienis, same

7. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given.)

NAME	ADDRESS
Viewpoint Press, Inc. a not-for-profit corporation	same as above

8. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)

NAME	ADDRESS
None	

9. FOR OPTIONAL COMPLETION BY PUBLISHERS MAILING AT THE REGULAR RATES (Section 132.121, Postal Service Manual)

39 U. S. C. 3626 provides in pertinent part: "No person who would have been entitled to mail matter under former section 4359 of this title shall mail such matter at the rates provided under this subsection unless he files annually with the Postal Service a written request for permission to mail matter at such rates."

In accordance with the provisions of this statute, I hereby request permission to mail the publication named in Item 1 at the reduced postage rates presently authorized by 39 U. S. C. 3626.

(Signature and title of editor, publisher, business manager, or owner)
Karolis Drunga Editor

10. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 132.122 Postal Service Manual) (Check one)

The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes: ☐ Have not changed during preceding 12 months ☐ Have changed during preceding 12 months (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)

11. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION	AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	ACTUAL NUMBER OF COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE
A. TOTAL NO. COPIES PRINTED (Net Press Run)	1250	1250
B. PAID CIRCULATION 1. SALES THROUGH DEALERS AND CARRIERS, STREET VENDORS AND COUNTER SALES	105	110
2. MAIL SUBSCRIPTIONS	841	851
C. TOTAL PAID CIRCULATION	946	961
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES	50	50
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)	996	1011
F. COPIES NOT DISTRIBUTED 1. OFFICE USE, LEFT-OVER, UNACCOUNTED, SPOILED AFTER PRINTING	254	239
2. RETURNS FROM NEWS AGENTS	0	0
G. TOTAL (Sum of E & F—should equal net press run shown in A)	1250	1250

I certify that the statements made by me above are correct and complete.

SIGNATURE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER
Karol Drunga

PASIKALBĖJIMAS SU FELIKSU JUCEVIČIUM

NIEKADA NESUPRATAU GROŽIO SALIONINE PRASME

Kunigas Feliksas Jucevičius, Šv. Kazimiero lietuvių parapijos Montrealyje klebonas, filosofiniais, visuomeniniais ir kultūriniais klausimais rašo *Aiduose, Metmenyse* ir kituose išeivijos lietuvių žurnaluose ar laikraščiuose. Teologijos studijas pradėjęs dar Lietuvoje, Telšių kunigų seminarijoje, Jucevičius jas baigė Romoje, Gregorianume, kur 1952 m. gavo teologijos daktaro laipsnį. Kunigu įšventintas 1950 metais.

Pirmojoje savo knygoje „Tauta istorijos ir mito žaisme" jis užliudė itin opius tautinio gyvybingumo klausimus. Šiais metais F. Jucevičius išleido ir antrąją knygą — „Menas spalvų ir formų žaisme". Ta proga patiekėme F. Jucevičiui keletą klausimų.

Koks yra Jūsų naujausios knygos „Menas spalvų ir formų žaisme" tikslas: skaitytoją pamokyti meny pajusti, pažinti, suprasti?

Menas yra savos rūšies kalba, kuria žmogus nori kaž ką pasakyti. Suprasti, ką jis nori pasakyti, kaip tik ir yra šios knygos tikslas. Rašydamas beveik niekada negalvoju apie skaitytoją. Nemanau, kad ir kiti rašantieji apie jį galvotų. Bet kodėl, iš viso, rašiau šią knygą, tai nežinau kaip atsakyti. Kodėl vieni paišo, kiti rašo eiles, o dar kiti lošia kortomis ar eina medžioti? Kad atsikratytų nuobodulio? Kad išsiblaškytų? Rašymas turi ryšio ir su noru pasidalyti mintimis. Ar ne todėl žmonės kalba? Rašymas — tai tik kalbėjimas ženklais. Taipogi rašymas priverčia žmogų mąstyti, klausti, abejoti, gilintis, o tai irgi mane vilioja.

Savo knygoje Jūs ne kartą paliečiate meno santykį su grožiu, jau įžangoje tardamas, kad „grožis yra integrali meno kūrinio dalis". Žinome, kad ne visi su tuo sutiks. Neigiantieji meno santykį su grožiu pakankamai pavyzdžių ras ir Jūsų knygoje vaizdžiai aprašomuose didžiųjų dailininkų paveiksluose, pav. kad ir Goya juoduosiuose piešiniuose...

Sakydamas, kad grožis yra meno integralinė dalis, netvirtinu, kad menas yra *tik* grožis. Jis yra dar ir kaž kas kita. Meno kūrinys yra ir fizinis objektas, ir apraiškų žaismas, ir tikrovės iliuzija, ir kaž kas daugiau. Ir tas kaž kas daugiau — tai būtis grožio aspekte. Tomas Akvinietis sako, kad grožis yra *id quod visum placet.* Aš sakyčiau, kad grožis yra būtis, kuri patinka akiai. Niekada nesupratau grožio salionine prasme. Grožis yra man ontologinė kategorija, kaip būtis yra ontinis faktas. Būtis yra kartais žavi, kartais grubi, kartais didinga, kartais šlykšti, kaip ir menas. Minite Goy'ą. Nors jo juodieji piešiniai turi košmariško elemento ir atgrąso žiūrovą, bet jie yra puikūs kūriniai, kuriais galime grožėtis.

Savo knygą baigiate impresionizmu, tartum „už durų" palikdamas visą pokarinį laikotarpį. Ar tai dėl to, kad jame nesuradote Meno (su didžiąja raide), ar todėl, kad jo apraiškos sugriautų knygoje dėstomas teorijas?

Jei skyrelis *Metafizikos užuomina mene* būtų nukeltas į pabaigą, tai knyga baigtusi abstrakcionistais. Ją užbaigiu Cezannu ir Rouault. Tai du milžinai, kurių formų kalba ataidi ir šiuolaikiniame mene. Apskritai, turint prieš akis daugelio tūkstančių metų meno raidą, mūsų dienų dailės kūriniai nepasižymi savo formų naujumu. Tai puikiai įrodė Picasso, „pikasiškai" perpiešdamas praeities meistrų kai kuriuos šedevrus.

Jūsų knygoje minimų dailininkų, meno kritikų ir filosofų vardų gausoje lietuviškųjų (išskyrus Čiurlionį) kaip ir nėra. Ar tai dėl to, kad neturėjome atitinkamo lygio menininkų ar meno autoritetų?

Prisipažįstu, kad beveik nepažįstu dabartinių mūsų dailininkų kūrinių, išskyrus Kasiulį ir Galdiką. Neturėjau po ranka ir lietuvių meno žinovų knygų. Bet dėl to nesijaučiu kaltas, nes tai diktuoja aplinkybės ir išeiviška lemtis. Žinau, kad Kasiulis ir Galdikas yra saviti pasauliai, bet savo vizija, savo formų kalba, savo polėkiais yra vėlyvūs pasauliai milžiniškame meno pasaulyje.

Pirmoji Jūsų knyga — „Tauta tikrovės ir mito žaisme" (1970) — savo mintimis atrodo dar ir šiandien mūsuose gerokai kontroversiška, tačiau aštresnių priešingų pasisakymų spaudoje kaip ir neteko užtikti...

Gal ir tiesa, kad *Tauta* yra kontroversiška. Bet ar mūsų politinis galvojimas ir veikla taip pat nėra labai kontroversiški dalykai? Grubi, nuoga tiesa niekam nepatinka, o šioje knygoje yra jos apsčiai. Tačiau, kodėl nebuvo aštresnių priešingų pasisakymų, tai tikrai nežinau.

Pirmojoje knygoje gana negatyviai pasisakote apie ankstyvąjį Lietuvos valstybės klestėjimo laikotarpį, be kita ko tardamas: „...kunigaikščių Lietuva neįamžino savęs pasaulio istorijoje (...) nes jai trūko trijų pagrindinių dalykų, kuriais remiasi imperijos ir civilizacijos: vertybių pajutimo, stipraus charakterio ir organizacijos". Tur būt kad ne vienas su Jumis nesutiks, ypač dėl dviejų pastarųjų, motyvuodami, jog pats faktas, kad kelių šimtų tūkstančių tauta valdė didžiulius plotus su milijonais gyventojų kalba visai priešingai...

Pasisakiau negatyviai ne tiek prieš Kunigaikščių Lietuvą, kiek prieš tą mitą, kuriuo ją apgaubiame nuo *Aušros* laikų. Manau, kad niekas kitas geriau neliudija charakterio ir organizacijos stokos, kaip jos žaibiškas, beveik be pėdsakų, subyrėjimas. Kas liko iš Kunigaikščių Lietuvos? Slavų kultūros beveik užslopinta tauta. Mickevičius neklydo, teigdamas, kad mūsų kunigaikščiams nerūpėjo nei lietuvių kalba, nei lietuviškoji kultūra.

Vietoje „semtis stiprybės iš praeities" Jūs siūlote „iš istorijos mokytis". Ko, Jūsų manymu, mus mokc „kunigaikščių Lietuvos" laikotarpis: Kokias mūsų istorijos pamokas laikytumėte reikšmingiausiomis dabarčiai?

Kunigaikščių Lietuvos likimas mums byloja, kad fizinės bravūros neužtenka nei tautinės valstybės, nei tautinės kultūros sukūrimui. Išvertus tai į šiandieninę išeivijos kalbą, reiškia, kad doleriais, mūrinėmis bažnyčiomis bei marmurinėmis koplyčiomis ir Čikagos lietuvių kapinėmis lietuvybės neišlaikysime.

Savo knygoje Jūs gana įtikinamai pasisakėte prieš VLIKą kaip „tautos valios reiškėją", nors iškėlėte vyriausio veiksnio reikalingumą išeivijos politiniame darbe. Kaip Jūs tą „veiksnį" įsivaizduojate?

Kai žmonės virsta šešėliais, a verta kalbėti apie šešėlius, kai žmones?

Jūsų knygoje „Tauta" paminėti išeivijos lietuvių susitikimai su tautiečiais iš gimtojo krašto Montrealio 1967-jų metų tarptautinės parodos metu (Expo 67) atidarė vartus ne tik platesniam išeivijos kultūriniam bendravimui su kraštu, bet taipgi išeivių tarpusavio erzeliams, rietenoms, o pagaliau ir visiškam suskilimui į priešingus lagerius. Kaip žiūrite į ryšius su Lietuva šiandien, ir kokios yra bendravimo ateities perspektyvos?

Ačiū už šį klausimą. Niekada neabejojau ryšių su kraštu reikalingumu. Pilnai tuo įsitikinau, kai paviešėjau Lietuvoje. Kai kas įtaigojo, kad mano įspūdžiai *Tėviškės Žiburiuose* yra nukreipti prieš ryšių palaikymą. Nežinau, kaip buvo galima tai ten išskaityti. Kad manęs nežavėjo „didžiojo brolio" meškiški Lietuvos glamonėjimai, tai tiesa ir tai gana aiškiai pasakiau. Bet lygiai taip pat mane stebino lietuvių, kaip jie ten besivadintų, rodomos pastangos išsilaikyti gyvais rusiškojo imperializmo kalėjime. Palaikydami ryšius su kraštu mes padedame jiems atsispirti prieš rusų imperialistines užmačias. Apskritai, kokiose politinėse sąlygose Lietuva bebūtų, išeivijos ryšiai su kraštu visada liks istoriniu imperatyvu ir bus amžinai aktualūs.

Girdėjome, kad ruošiate naują panašaus pobūdžio knygą. Gal galėtumėte bent pora žodžių apie jos tematiką, turinį, ar iš viso — atsiradimą...

Šioje knygoje bandysiu atsakyti į klausimą, kas yra filosofija, — filosofijos istorijos ir moderniosios fizikos šviesoje. Jos užuomazgas reikėtų ieškoti mano susidomėjime materializmu dar Paryžiaus laikais. Norėdamas žinoti, kas yra materializmas, susidūriau su Marksu, Feuerbachu ir Hegeliu. Jų teiginiai privertė susipažinti su moderniosios fizikos revoliucija, o pastaroji visai pastumėjo mane filosofijos link.

Nelaisvė nuveda vienas tautas į mirtį, o kitas į prisikėlimą. Mūsų tautos ateitis priklausys ne nuo to, kaip mes vadinsime dabartinę situaciją, bet labiau nuo to, kaip joje mes orientuosimės. Štai kodėl iš principo atsisakau piešti dabartinę situaciją tragiškomis spalvomis. Mes turime ne apverkti tautos nedalią, o klausti, kaip išeiti iš jos laimėtojais.

F. Jucevičius